

Branko Ostajmer

(Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje,
Slavonski Brod)

POVIJESNE BILJEŠKE O OBITELJI SELINGER

UDK 929 Selinger
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 16. 4. 2010.

U radu autor na temelju fragmentarnih podataka iz literature, arhivskog gradiva, tiska i sjećanja obiteljskih potomaka donosi presjek kroz dva stoljeća prisutnosti jedne grane obitelji Selinger u Hrvatskoj. Osobita je pozornost pritom pridana životopisima i djelovanju onih članova obitelji koji su ostavili istaknut trag u gospodarstvu, kulturi i politici Hrvatske. Drugi svjetski rat i holokaust učinili su tragičan prijelom u životu ove obitelji: mnogi članovi izgubili su živote, a preživjeli su – za trajanja rata ili u neposrednom poraću – napustili Hrvatsku/Jugoslaviju te u Sjedinjenim Američkim Državama, Izraelu i drugdje diljem svijeta potražili nove životne sredine. Rad ujedno pruža mogućnost boljega razumijevanja niza tema koje su važne za hrvatsku povijest.

Gljučne riječi: obitelj Selinger, Židovi u Hrvatskoj, Našice, Đakovo, Osijek, Slavonski Brod, Zagreb.

1. Uvod

Prisutnost Židova na tlu hrvatskih zemalja vrlo je duga i seže u antičko doba. Zlatnim se razdobljem ipak može smatrati razdoblje posljednja tri desetljeća XIX. i prva četiri desetljeća XX. stoljeća, razdoblje omeđeno ozakonjenjem pune ravnopravnosti s jedne, i rasnim zakonodavstvom i pogromom s druge strane. U ovom vremenskom odsječku Židovi su u Hrvatskoj (u okvirima Austro-Ugarske Monarhije, odnosno Kraljevine SHS/Jugoslavije) uživali gostoprimstvo i osjećali ju istinskom domovinom. Kao nikada ranije, i Židovima su bili jamčeni ravnopravnost, sigurnost, sloboda i mogućnost napretka. U tom razdoblju nisu rijetke obitelji koje su kroz više generacija i kroz gospodarsku, kulturnu i drugu djelatnost svojih članova utisnule neizbrisiv, ili barem nezanemariv trag u hrvatskoj prošlosti.¹ Jedna od takvih obi-

¹ Svaka od ovih obiteljskih priča, sa svojim osobitostima i karakterističnostima, na određeni način zrcali i povijest Židova u Hrvatskoj. U iznimnoj knjizi *Obitelj* (priredila Jasminka Domaš Nalbantić, Zagreb, 1996) preživjeli članovi i potomci ispričali su povijesti dvadeset i pet hrvatskih židovskih obitelji.

telji bila je i obitelj Selinger. Živjeli su u Hrvatskoj punih stoljeće i pol. Mladi obiteljski naraštaji – a 1941. u Hrvatskoj je živio već i šesti naraštaj – druge domovine osim Hrvatske nisu poznavali. O Selingerovima dosada nije u literaturi pisano, barem ne sustavno, a ne spominju se ni u leksikonima i enciklopedijama.

U ovom se radu pod obitelji Selinger podrazumijeva ona njezina loza koja potječe od Leopolda i Ruže (Rose) Selinger, i ne uzima se u razmatranje druge Selingerove koji su u istom promatranom razdoblju živjeli u Hrvatskoj, odnosno one koje nije bilo moguće dovesti u izravnu vezu s Leopoldom i Rosom te njihovim potomcima.²

2. Doseljavanje u Hrvatsku. Godine u Podgoraču

Prvo poznato prebivalište Selingerovih u Hrvatskoj bilo je selo Podgorač nedaleko od Našica. Poput velikog dijela drugih slavonskih Židova, i Selingerovi doseljavaju iz Mađarske, točnije iz Baranje.³ Prema obiteljskoj usmenoj predaji, Selingerovi su u XVIII. stoljeću živjeli u Magyarbólyju, omanjem mjestu koje danas leži neposredno uz mađarsko-hrvatsku granicu i broji oko tisuću stanovnika.⁴ Prvi Selinger nastanjuje se u Podgoraču nedugo nakon primjene *Patenta o toleranciji* (1783.) kojim je Židovima dozvoljeno naseljavanje u Hrvatskoj. Bio je to Leopold Selinger stariji (Magyarbóly, 1762.).⁵

Prvo dijete Leopolda i njegove supruge Rose koje je rođeno u Podgoraču i čije je rođenje dokumentirano u matičnim knjigama bio je sin Leopold

² Pored obiteljske grane koja je tema ovoga rada, druge Selingerove susrećemo u Podgoraču, Našicama, Đakovu, Brodu, Koprivnici i drugdje. U Slatini je u drugoj polovici XIX. stoljeća živio trgovac Filip Selinger. U Spiraneću, u Bjelovarsko-križevačkoj županiji, na razmeđu stoljećâ živio je i posjednik Vjekoslav Selinger koji je temeljem visokoga uplaćenog poreza bio i zastupnik u županijskoj skupštini. "Oglas", *Narodne novine* (Zagreb), god. LXXI., br. 41 (20. II. 1905), 1. Na ovom se mjestu još može izdvojiti i Željka Selingera (Veliki Bukovec, kotar Ludbreg, 3. V. 1903. - ?, 1941.), doktora medicine s osobito značajnim mjestom u javnomu životu predratne Koprivnice. Po njemu i jedna koprivnička ulica nosi ime. Dražen Ernečić (ur.), *Židovi u Koprivnici* (Koprivnica, 2005), 43.

³ Na područje Baranje Židovi se naseljavaju u posljednjoj trećini 18. stoljeća, a 1794. bilo ih je već 584 u 70 naselja. U Pečuhu kao središtu županije nije bilo dozvoljeno naseljavanje sve do 1788. kada prve dvije židovske obitelji dobivaju dozvolu stanovanja. István Károly Vörös, "Magyarország testéből kioperálandók. Holokauszt Baranyában", *História* XXVI/2-3 (2004), 47.

⁴ U Matičnoj knjizi umrlih nalazimo tek jednu članicu obitelji Selinger – Netti Lederer r. Selinger – i kao njezino rodno mjesto naveden je Magyarbóly, što potvrđuje ovo mjesto kao ishodišni zavičaj Selingerovih. Bogoštovna općina Orahovica, Matična knjiga rođenih 1779-1913, Hrvatski državni arhiv Zagreb, Fond Zbirka mikrofilmova (dalje: HDA, ZMK), M-1510.

⁵ Reuben Eldar, *Descendants of Leopold and Ružica Selinger*, rukopis (Tel Aviv, 2009), s. p.

Selinger mlađi (Podgorač, 6. II. 1795. - ?, 1861.).⁶ Pored njega, imali su još troje djece: Michaela (1791.), Salli (1800.) i Jacoba (Jakova) (1810.).⁷ Michael je oženio Katicu (Katarinu), živjeli su u Našicama, i imali kćeri Juliju i Anku.⁸ Michael Selinger preminuo je 12. veljače 1856. i pokopan je na našičkom židovskom groblju.⁹ To je ujedno jedan od starijih sačuvanih nadgrobni spomenika na ovom groblju.

Jacob (Jakov) je sa suprugom Fanikom imao četvero djece, i sva su rođena u Podgoraču: Adolfo (1840.), Viktor (1842.), Katica (1844.) i Netta (1849.).¹⁰

Leopold Selinger ml. oženio je Rosalie (Rozsika, Ružica) Preisz (1800.-1859.), rodnom iz Mađarske. Rosalie Selinger počiva na našičkom židovskom groblju,¹¹ a nepoznato je posljednje počivalište njezina supruga. Imali su troje djece koji su doživjeli zrele godine: Jeanette (Netta) (Podgorač, 4. III. 1836. – Sarajevo, 28. VII. 1893.), Viktora (Podgorač, 14. X. 1838. – Slavonski Brod, 10. IV. 1906.) i Josipa (Podgorač, 16. VIII. 1850.).¹²

Josip Selinger bio je trgovac u Podgoraču, i 5. V. 1874. vjenčao se s Katicom Freiss iz Našica. Kasnije su se razveli.¹³ Stanoviti Josip Selinger spominje se kasnijih godina u Gorjanima i Brodu – o tome više u daljnjem tekstu – i vrlo je vjerojatno riječ o istoj osobi. O njegovim mogućim potomcima nemamo drugih pouzdanih podataka.

Jeanette (Netta) Selinger udala se 2. VII. 1860. u Podgoraču za Jakoba Heima, trgovca u Czerneku.¹⁴ Odselili su u Sarajevo i imali četiri kćeri (Helen, Isa, Rosa i Berta) i dva sina (Leopold i Richard).¹⁵ Jeanette je preminula u Sarajevu, gdje je i pokopana.¹⁶

⁶ Bogoštovna općina Orahovica, Matična knjiga rođenih 1779-1913, HDA, ZMK, M-1510.

⁷ Eldar, *Descendants*, s. p.

⁸ Bogoštovna općina Orahovica, Matična knjiga rođenih 1779-1913 HDA, ZMK, M-1510.

⁹ Zvonimir Brdarić, *Židovi u Našicama* (Našice, 1996), 36; Hrvoje Volner, "Demografska kretanja Židova u kotaru Našice u 19. i početkom 20. stoljeća", *Scrinia Slavonica* 5 (2005), 472.

¹⁰ Bogoštovna općina Orahovica, Matična knjiga rođenih 1779-1913, HDA, ZMK, M-1510.

¹¹ Brdarić, *Židovi u Našicama*, 36; Volner, "Demografska kretanja", 472.

¹² Bogoštovna općina Orahovica, Matična knjiga rođenih 1779-1913, HDA, ZMK, M-1510.

¹³ Bogoštovna općina Orahovica, Matična knjiga rođenih 1779-1913, HDA, ZMK, M-1510.

¹⁴ Bogoštovna općina Orahovica, Matična knjiga vjenčanih 1857-1912, HDA, ZMK, M-1510.

¹⁵ Eldar, *Descendants*, s. p.

¹⁶ Bogoštovna općina Orahovica, Matična knjiga umrlih 1858-1913, HDA, ZMK, M-1510.

3. Viktor Selinger

Viktor¹⁷ Selinger naslijedio je očev posao i postupno se prvenstveno usmjerio na drvenu trgovinu.¹⁸ Za mnoge Židove u Slavoniji karakteristično je da isprva žive u nekom manjem mjestu, najčešće selu, a da već u drugoj ili trećoj generaciji preseljavaju u veća naselja. Ni Selingerovi nisu bili izuzetak. Matične knjige pokazuju da je Viktor Selinger s obitelji krajem šezdesetih godina preselio iz Podgorača u Našice.¹⁹ U Našicama ostaju kratko, ne duže od dvije do tri godine, i potom se nastanjuju u Đakovu. Nedugo po preseljenju u Đakovo Selinger je svojim dužnicima u podgoračkoj općini oprostio dugove u ukupnom iznosu od tisuću forinti, na čemu su mu ovi dužnici javno, putem novinskoga oglasa, zahvalili.²⁰

Slobodno je pretpostaviti da je Selingera kao trgovca u Đakovo vodila prvenstveno poslovna prilika, budući da je upravo u to vrijeme u punom zamahu bilo iskorištavanje hrastovih šuma na posjedu đakovačke biskupije. Zahvaljujući prihodima od prodaje šuma te biskupskoga vlastelinstva uopće, biskup Josip Juraj Strossmayer potaknut će i pomoći izgradnju najvažnijih hrvatskih nacionalnih institucija. Osim toga, u to je vrijeme u tijeku i izgradnja velebne đakovačke katedrale. Zbog svega toga u Đakovo dolaze brojni umjetnici, obrtnici i trgovci. Jedan od njih bio je i Viktor Selinger koji će se u narednim godinama prometnuti u jednoga od najvećih drvotrzaca u Slavoniji.

U Đakovu, skromnomu slavonskom trgovištu (1880. ima 3755 stanovnika), snažan pečat svim vidovima života daju biskupija i biskup Josip Juraj Strossmayer oko čije se osobe okuplja gotova sva đakovačka kulturna, društvena i gospodarska elita. S doseljavanjem stranaca i narodnosna slika Đakova bivala je raznolikijom, a u to je doba već bio zamjetan i broj Židova: 1869. bilo ih je oko 180, a 1880. godine živjela su u Đakovu 293 Židova.²¹

Selingerovi u Đakovo dolaze 1869. ili 1870., a kuću u Đakovu Viktor Selinger kupio je 1873. godine. Temeljem kupoprodajnoga ugovora od 15. veljače 1873. i namire od 26. siječnja 1875. postao je vlasnikom kuće u središtu Đakova, na uglu Školskoga i Velikoga sokaka, odnosno na uglu današ-

¹⁷ Već 1873. u dokumentima koristi pohrvaćeni oblik imena Vladoj (Vladoje), ali i dalje su se pojavljivale sve inačice imena – Viktor, Victor, Vladoj i Vladoje. Za godina provedenih u Đakovu najčešće se spominje kao Vladoj (Vladoje), ali najraširenija je ipak bila prva inačica – Viktor, pa se ona koristi i u ovom radu.

¹⁸ Eldar, *Descendants*, s. p.

¹⁹ Bogoštovna općina Orahovica, Matična knjiga rođenih 1779-1913, HDA, ZMK, M-1510.

²⁰ "Javna zahvala", *Branik* (Sisak), god. I., br. 53 (27. V. 1871), 4.

²¹ Ljiljana Dobrovšak, "Demografski prikaz Židova u Đakovu i Đakovštini od početaka naseljavanja do Prvog svjetskog rata", *Zbornik Muzeja Đakovštine* 9/2009, 186-187.

njih Ulice Kralja Tomislava i Ulice Ivana Pavla II. Raniji vlasnik bio je trgovac Antun Jobst, a 1879. godine Selinger je kuću prodao trgovcu Lavoslavu Kugelu.²² Bilo je to dvije godine nakon preseljenja u Osijek.

Sedamdesetih godine XIX. stoljeća Selinger je bio jedan od najvećih kupaca hrastovih šuma s đakovačkoga biskupijskog vlastelinstva. Prema Strossmayerovim biografima Matiji Paviću i Milku Cepeliću, Selinger je u godinama između 1873. i 1877. kupio do 12.000 hrastova, za što je platio do 96.000 forinti.²³ U istoj se biografiji đakovačkoga biskupa navodi i jedan sporan događaj iz 1874. godine kada je “V. S. neovlašteno prešao iz Krndije [šuma – op. B. O.] u Magjarevu baru [šuma – op. B. O.]”, a što je Strossmayera nagnalo da se žurno vrati iz Rima, u kojemu je boravio, te kazni vlastelinsko činovništvo koje je dozvolilo ovaj izgređ. Ovaj je događaj ujedno poslužio i kao povod biskupu da s mjesta vlastelinskoga ravnatelja smijeni Mirka Hrvata.²⁴ Premda su navedeni tek inicijali, zacijelo je riječ o Viktoru Selingeru. Iz dostupnoga gradiva nije moguće konkretnije utvrditi kakva je bila Selingerova uloga.

Selinger se, po svemu sudeći, i narednih godina bavio trgovinom drvom; na više se mjesta spominje kako je 1879. i 1881. otkupljivao hrastovinu na području đakovačke biskupije.²⁵

Tijekom boravka u Đakovu Viktor Selinger nije bio usmjeren samo na trgovinu hrastovinom, već se je uključio i u društveni i kulturni život đakovačke sredine. Štoviše, sredinom sedamdesetih postat će, ako je suditi prema njegovoj prisutnosti i dužnostima koje je obnašao u raznim đakovačkim društvima i odborima, jedna od istaknutijih ličnosti đakovačkoga javnog života.

²² Riječ je bila o k. č. br. 713 (kuća br. 35 s dvorištem) s 209 čhv i k. č. br. 714 (vrt) sa 180 čhv. Željko Lekšić, “Đakovačka glavna ulica”, *Zbornik Muzeja Đakovštine* 7/2005, 168. Mirko Marković netočno navodi da je Jobstovu kuću kupio Jakob Epstein (Epstein). Mirko Marković, “Đakovo i Đakovština. Prilog poznavanju naselja i naseljavanja”, *Zbornik Đakovštine*, knj. 1 (Vinkovci, Zagreb, 1976), 240.

²³ Upravo od ove uplate biskup Strossmayer odvojio je prilog za osnutak Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. [Matija Pavić - Milko Cepelić], *Josip Juraj Strossmayer, biskup bosansko-djakovački i sriemski. God. 1850.-1900.* (Zagreb, 1900-1904; preisak: Đakovo, 1994), 858.

²⁴ [M. Pavić – M. Cepelić], *Josip Juraj Strossmayer*, 860. Mirko Hrvat bio je godinama Strossmayerov politički istomišljenik, a krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina postupno mijenja svoje političke nazore u smjeru prihvaćanja Nagodbe. Godine 1873. podržao je revidiranu Nagodbu što je vodilo k neumitnom i nepovratnom razdvajanju njegova i biskupova političkoga puta.

²⁵ Aleksander Mandt – Josipu Jurju Strossmayeru, Osijek 1. VIII. 1879., Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti Zagreb, Ostavština Josipa Jurja Strossmayera, XI A/Man. A. 19; Državni arhiv Osijek, Fond Sudbeni stol (dalje: DAO, SS), kut. 540, Stečajni spisi Filip Selinger.

Među članovima Pjevačkoga društva “Sklad” za 1870. godinu nailazimo i na ime Viktora (Vladoja) Selingera,²⁶ što je ujedno i prvi podatak o Selingerovu sudjelovanju u društvenom životu Đakova. Pjevačko društvo “Sklad” bilo je najuglednije đakovačko društvo, osnovano je 1864. i u članstvu je okupljalo sve uglednije građanstvo Đakova. Već 1872. godine Selinger je bio jedan od članova “Skladove” uprave,²⁷ a na glavnoj skupštini održanoj 18. siječnja 1873. bio je izabran i za predsjednika Društva.²⁸ Đakovačko je građanstvo Selingeru izborom za predsjednika iskazalo osobitu počast. Čast predsjednika “Sklada” svjedoči o ugledu kojega si je Selinger priskrbio u sredini u kojoj se naselio tek nekoliko godina ranije, tim više imamo li na umu da je Društvo još i sredinom šezdesetih godina uskraćivalo Židovima pravo članstva.²⁹ U narednim je godinama Selinger i dalje bio član Društva, a 1876. godine je ponovno izabran za odbornika.³⁰

Tijekom sedamdesetih godina članovi “Sklada” bili su i Josip Selinger iz Gorjana, sela pored Đakova, te Mavro Selinger iz Đakova.³¹

U drugoj polovici sedamdesetih godina Selinger je ušao i u upravu Štedionice u Đakovu, u to vrijeme jedine đakovačke novčarske ustanove. Bio je član Nadzornoga odbora, a u upravi iste bio je, pored njega, i Aleksandar Selinger koji je obnašao dužnost knjigovođe.³² Nije poznato je li Aleksandar Selinger bio u srodstvu s Viktorom, niti je poznata njegova daljnja sudbina.

Vrlo su oskudni podatci o židovskim organizacijama, udrugama i društvima u Đakovu sedamdesetih godina, ali poznato je da je 3. studenoga 1871. ustrojen prvi školski odbor *Izraelitičke škole* u Đakovu, te da su mu članovi bili Lavoslav Borovizz [Borovitz], Viktor Selinger, Hinko Bruck i Josip Fuchs.³³ Ova je škola s radom započela najkasnije 1860., a bila je napuštena tijekom školske godine 1886./87., konkretno u veljači 1887. kada su dotadašnji učenici ove škole (“mozaička učiona”) bili pridruženi Općoj pučkoj školi.³⁴

²⁶ Mato Horvat, *Spomenica Hrvatskog pjevačkog društva “Sklad” – “Preradović” u Đakovu 1863 – 1939* (Đakovo, 1939), 46.

²⁷ Horvat, *Spomenica*, 48.

²⁸ Horvat, *Spomenica*, 51.

²⁹ Na glavnoj skupštini “Sklada” održanoj 2. siječnja 1865. raspravljalo se o pitanju mogu li Židovi biti članovi Društva, i tom je prigodom, nakon “odulje prepirke” i velikom većinom glasova (58:5), odlučeno da se Židove ne može primati za članove. Horvat, *Spomenica*, 31.

³⁰ Horvat, *Spomenica*, 56, 58, 61, 63.

³¹ Horvat, *Spomenica*, 56, 58, 59.

³² *Izkaz poslovanja i razmjera o upravi štedionice u Djakovu za godinu 1878.* (Osijek, [1879.]), 8.

³³ Mato Horvat, *Građa za kulturnu prošlost Đakova koja se odnosi na đakovačke Židove i one iz Vrpolja*, rukopis (Vrpolje, 1981), 1; Dobrovšak, “Demografski prikaz Židova”, 193.

³⁴ Stjepan Tomić, “Školstvo u Đakovu”, *Hrvatski učiteljski dom* (Zagreb), god. IX., br. 18 (20. IX. 1916), 152; Horvat, *Građa za kulturnu prošlost Đakova*, 2, 4.

Nije poznato jesu li Selingerova djeca možda početkom sedamdesetih godina bila učenici ove židovske škole, ali je poznato da su od sredine sedamdesetih – dakle u vrijeme dok je zasebna židovska škola još uvijek djelovala – pohađala Opću pučku dječjačku i djevojačku školu u Đakovu.

O ugledu kojega je Viktor Selinger stekao u Đakovu svjedoči također i činjenica da je već sredinom sedamdesetih godina bio član Školskoga odbora đakovačke Opće pučke dječjačke i djevojačke škole,³⁵ a ujedno i prvi dobrotvor iste škole. Prema sačuvanim izvješćima đakovačke pučke škole, Viktor Selinger je krajem školske godine 1874./75. “obilno nagradio po jednoga učenika u svakom razredu”, a sljedeće godine darovao je školskom ravnatelju Ivanu Jergoviću 50 forinti kako bi ih ovaj razdijelio najboljim učenicima.³⁶ Tijekom školske godine 1876./77. Selinger je još jednom svojim dobroćinstvom prema školi i njezinim učenicima potaknuo školskog kroničara da izrazi zahvalnost:

“Na prvom mjestu radošću bilježimo g. Vladoja Selingera, veletršca i osobitoga podupiratelja šk. mladeži, jer je ne samo u tu svrhu poklonio 10 st. i 10 boca dobrića vinca, nego je, čim je šk. mladež put izleta do kraj Djakova primašila, izaslao svoju krasnu kočiju, na kojoj su se slabašna dječica višekrat na određeno mjesto odpremljala, a njegovo okretno djevojčce bijaše cielel dan svoj djeci desnom rukom, dvoreć ih sad ovim, sad onim. Takova plemenita misao može samo našem Vladoju na um pasti. Živio!”³⁷

Iste je godine Selinger ponovno darivao najbolje učenike svih razreda, ovoga puta s ukupno 40 forinti.³⁸

Selingeru je đakovačka pučka škola morala biti draga i iz razloga što ju je samo tijekom godina 1875.-1877. pohađalo čak petero njegove djece: Hu-

³⁵ Pored njega, u Odboru su bili još: dekan i đakovački župnik Đuro Streit, predsjednik Odbora te ujedno mjesni školski nadzornik, đakovački načelnik Ivan Laudenschach, ravnatelj đakovačkog vlastinstva Dragutin Boellein, potpredsjednik Odbora, rabin Hermann Sommer, ravnatelj škole Ivan Jergović, Ivan N. Poljak, Franjo Jakševac, Milko Pinterović, Ivan Pavić i Josip Stanković. *Godišnje izvješće obće pučke dječjačke učione u Djakovu. Koncem školske godine 1875/6*, Osijek 1876., 19; *Godišnje izvješće obće pučke dječjačke i djevojačke učione u Djakovu. Koncem školske godine 1876/7* (Osijek, 1877), 20. U ovomu *Izvešću* Selingera se svuda navodi s hrvatskom inačicom njegova imena – Vladoj, a kao zanimanje navedeno je “veletržac”.

³⁶ Svota je imala biti raspodijeljena tako da najbolji učenik četvrtog razreda dobije 20 forinti, najbolji učenik trećeg 10, najbolji učenik drugog 10, a najbolji učenik prvog razreda 5 forinti. Zanimljivo je da je 20 forinti kao najbolji učenik četvrtog razreda dobio Hugo Selinger, Viktorov sin. *Godišnje izvješće obće pučke dječjačke učione u Djakovu. Koncem školske godine 1875/6* (Osijek, 1876), 18.

³⁷ *Godišnje izvješće obće pučke dječjačke i djevojačke učione u Djakovu. Koncem školske godine 1876/7* (Osijek, 1877), 12.

³⁸ *Isto*, [28.].

go je 1876. završio četvrti razred,³⁹ a školske godine 1876./77. Lavoslav je završio drugi razred, Irena četvrti, Hermina drugi i Ljubica prvi. Svih petero završili su ove razrede s odličnim uspjehom.⁴⁰ Štoviše, Lavoslav i Hermina istaknuli se i sudjelovanjem u školskim priredbama održanim 21. lipnja 1877. u čast sv. Alojzija, zaštitnika školske mladeži. Svečanost je održana u izletištu Štrbincima nedaleko od Đakova, a Lavoslav je tom prigodom glumio u predstavi *Djaci*⁴¹, dok je Hermina recitala ("krasnoslivila") pjesmu "Mlada Hrvatica" od Klarića.⁴²

I tijekom školske godine 1877./78. Selinger je još uvijek bio naveden kao član Školskoga odbora u Đakovu,⁴³ iako njegova djeca više nisu pohađala ovu školu.

Zasebno pitanje predstavlja odnos Selingera i biskupa Strossmayera kojega nije moguće jednoznačno odrediti. O ovome odnosu govori više podataka, no pojedini među njima su proturječni.

Mnogo godina kasnije, u jednom je nekrologu napisano da je za boravka u Đakovu Selinger održavao "uzke veze i sa blagopokojnim biskupom Strossmayerom, koji ga je uvijek odlikovao svojom osobitom naklonošću. U cijeloj Djakovštini bio je pokojni Selinger možda najpopularniji građanin a njegova kuća izticala se je vazda pravom hrvatskom gostoljubivošću."⁴⁴ Prema obiteljskoj predaji, Selinger je bio blizak Strossmayeru, ne samo poslovno kao dobavljač drvnog materijala za potrebe nove katedralne crkve, već su bili i prijatelji koji su često kartali zajedno. Viktorov sin Lavoslav bio je ponosan na očevu prijateljstvo s biskupom Strossmayerom.⁴⁵ I više različitih izvora pokazuje da je Viktor Selinger u političkim i kulturnim nastojanjima slijedio biskupova nastojanja. Bio je, primjerice, među utemeljiteljima Sveučilišta, odnosno među prinosnicima za njegovo utemeljenje,⁴⁶ a bliskost političkih stajališta razvidna je ponajprije u Selingerovim političkim istupima od početka sedamdesetih godina nadalje.

³⁹ *Godišnje izvješće obće pučke dječačke učione u Đakovu. Koncem školske godine 1875/6* (Osijek, 1876), 20.

⁴⁰ *Isto*, 22., 24., 25. Lavoslav je prethodni, prvi, razred završio s prvim redom, ali bez odlike. *Godišnje izvješće obće pučke dječačke učione u Đakovu. Koncem školske godine 1875/6* (Osijek, 1876), 22.

⁴¹ Riječ je o "šaljivoj igri u 1 činu" koju je "po njemačkom" napisao J. Lj. Varjačić, a Lavoslav ("Polda") je glumio Brcka, sina Palca, gorskog duha. *Isto*, 10.

⁴² *Isto*, 6, 10.

⁴³ *Godišnje izvješće obće pučke dječačke i djevojačke učione u Đakovu. Koncem školske godine 1877/8* (Osijek [1878]), 17.

⁴⁴ "Viktor Selinger – umro", *Osječki tjednik* (Osijek), god. I., br. 10 (17. IV. 1906), 5.

⁴⁵ Eldar, *Descendants*, s. p.

⁴⁶ Agneza Szabo, *Središnje institucije Hrvatske u Zagrebu 1860.-1873. Knjiga II. Društvena struktura nosilaca kulturnih institucija i članova vodeće grupe* (Zagreb, 1988), 186.

Na prve značajnije Selingerove političke istupe nailazimo prigodom saborskih izbora održanih 1871. godine. Na tim je izborima Narodna stranka s protunagodbenim programom ostvarila uvjerljivu pobjedu, a Selinger je kao pristaša Narodne stranke aktivno istupao i u Podgoraču, kao bivšem zavičaju, i u Đakovu, kao novoj životnoj sredini. Iako je posjedovao nekretnine u podgoračkoj općini i na njih plaćao više od 50 forinti izravnoga poreza godišnje, što je temeljem odredbi Zakonskog članka o uređenju Sabora iz 1870. godine bilo uvjet neposrednog prava glasa na izborima, to mu je pravo bilo uskraćeno odlukom našičkoga kotarskog suca Janka Janušića, ujedno i predsjednika izbornog povjerenstva za našičke izbore. Potom su podgorački birači jednoglasno izabrali Selingera za svoga izbornika, ali Janušić ga je ponovno odbio uvrstiti u popis izbornika. Na tu je odluku Selinger uložio prigovor izbornom povjerenstvu, a potom se na negativno rješenje žalio i Zemaljskoj vladi u Zagreb.⁴⁷

Na saborskim izborima 1875., u znatno izmijenjenim političkim okolnostima, Selinger je u našičkome izbornom kotaru nastupio kao oporbeni kandidat, odnosno kao član oporbene skupine kojoj je na čelu bio Milan Makanec. Njegov protukandidat, kandidat vladajuće Narodne stranke i vlade bana Ivana Mažuranića, bio je feričanački vlastelin Karlo Mihalović.

U Našicama su se isprva, kako se čini, međusobno trebala sučeliti dva člana Narodne stranke, Mihalović i posljednik Vuković.⁴⁸ Potom je kandidaturu istaknuo i Selinger koji je još donedavno bio zavičajnik našičkoga kraja. Trideset i jednu godinu kasnije, po Selingerovoj smrti, u jednom su prigodnom novinskom tekstu spomenuti i ovi izbori. Rečeno je da je kandidatura bila ponuđena Selingeru i da ju je on sa zahvalnošću prihvatio, iako je zbog iste dospio pod nadzor.⁴⁹

U izvješću objavljenu u osječkom listu *Die Drau* Selinger je predstavljen kao "rodoljub u najboljem smislu te riječi" i kao osoba čije je ime ugledno u našičkoj okolini, a također i u daljim dijelovima domovine. Prema istom dopisu, Selinger je 13. srpnja obišao Feričance i Orahovicu, mjesta u opsegu našičkoga izbornog kotara, i ondje se izbornicima predstavio kao otvoreni pristaša oporbe. Kao takav, u svom je predstavljanju istaknuo da istupa u ime teškoga materijalnoga stanja zemlje, u ime bijede koja je snašla stanovništvo, te napokon u ime ugrožene narodne časti Hrvatske i Slavonije. Autor dopisa izrazio je uvjerenje da je Selinger svojim istupom pridobio izbornike te da je njegov izbor gotovo neupitan, a zaključno je izrazio uvjerenje da će se kandidat Vuković – kojemu je rado priznavao rodoljubne vrline – povući iz iz-

⁴⁷ "Đjakovo, 25. travnja", *Branik* (Sisak), god. I., br. 29 (29. IV. 1871), 3; Viktor Selinger, "Priposlano", *Branik* (Sisak), god. I., br. 82 (4. VII. 1871), 3.

⁴⁸ "Zur Wahlbewegung", *Agramer Zeitung* (Zagreb), god. L., br. 161 (17. VII. 1875), 2.

⁴⁹ "Zum Ableben Victor Selinger's", *Die Drau* (Osijek), god. XXXIX., br. 45 (15. IV. 1906), 6.

borne borbe u korist Selingera, te da će zajedno s ostalim istinskim prijateljima domovine poraditi na Selingerovoj pobjedi.⁵⁰ Po svemu sudeći, Vuković je doista odustao od kandidature i na izborima održanima 5. kolovoza u Feričancima, sjedištu našičkoga izbornog kotara, sučelila su se dva kandidata – Mihalović i Selinger, a pobjedu i saborski mandat izborio je Vladin kandidat Mihalović.⁵¹

Iz đakovačkih godina potječu i obiteljski portreti Selingerovih koje je načinio slikar Giovanni Giacomo Moretti. Otto Z. Sellinger (Michigan, SAD) posjeduje dva portreta slikara Morettija iz njegovog đakovačkog razdoblja. Na njima su prikazani Viktor Selinger (1871.), odnosno njegova supruga Emilija Selinger r. Heim (1873.).⁵² Pored ova dva portreta, Moretti je načinio još slika po narudžbi Selingerovih. Godine 1872. Moretti je naslikao i obiteljski portret Selingerovih. Ovu sliku naslijedio je Hugo Selinger, a uništile su je ustaše u proljeće 1941. godine.⁵³ Posve slučajno, ovo ulje na platnu je prethodno (1937.) bilo fotografirano, pa je na ovaj način ipak sačuvan obiteljski portret.⁵⁴ Napokon, na jednom Morettijevu portretu, danas u vlasništvu Ljerke (Tamar) Fischer u Kfar Vradimu (Izrael), naslikan je i Leopold Selinger, Viktorov otac.⁵⁵

U jesen 1877. obitelj Selinger preselila je iz Đakova u Osijek. Viktor Selinger kupio je temeljem kupoprodajnoga ugovora od 1. kolovoza 1877. kuću u Osijeku, a nedugo potom, 7. prosinca iste godine, zatražio je od osječkoga gradskog poglavarstva zavičajno pravo.⁵⁶ Na molbu je bilo pozitivno odgovoreno rješenjem Poglavarstva od 9. siječnja 1878.⁵⁷

I u Osijeku je, kao i u Đakovu, Selinger bio gotovo sveprisutan u životu grada. U tim aktivnostima od osobite je važnosti njegov udio u osnivanju *Branislava*, prvoga osječkog političkog lista na hrvatskom jeziku. Uključe-

⁵⁰ "Našić, 14. Juli", *Die Drau* (Osijek), god. VIII., br. 51[52!] (15. VII. 1875), 2.

⁵¹ "Brzozjavi Obzorovi", *Obzor* (Zagreb), god. V., br. 178 (6. VIII. 1875), 3; "Zur Wahlbewegung", *Agramer Zeitung* (Zagreb), god. L., br. 178 (6. VIII. 1875), 2.

⁵² Branka Balen, *Giovanni Giacomo Moretti. Katalog izložbe* (Osijek, 2006); Sanja Rogoz-Šola, "Đakovački portreti slikara Morettija", 40. *Đakovački vezovi. Revija 2006* (Đakovo, 2006), 162.

⁵³ Eldar, *Descendants*, s. p.

⁵⁴ Eldar, *Descendants*, s. p.

⁵⁵ Eldar, *Descendants*, s. p.

⁵⁶ O tomu svjedoče dva dokumenta koje u presliku posjeduje Otto Z. Sellinger. U prvome od 7. prosinca 1877. Selinger je najprije molio da mu se dodijeli zavičajnost, a u drugome, od 11. I. 1878., molio je da se u gruntovnicu upiše kuća koju je kupio. U prvoj molbi na Poglavarstvo Viktor Selinger kaže da je rođen u Našićama. Otto Z. Sellinger, 17. II. 2009. i 19. II. 2009. E-mail poruke za Branka Ostajmera.

⁵⁷ *Zavičajnici grada Osijeka 1901.-1946.*, prir. Stjepan Sršan i Vilim Matić (Osijek, 2003), 729.

nost u izdavanje ovih novina bila je na tragu ranijih Selingerovih političkih iskustava, poput kandidature na izborima 1875. godine.

Prvi broj *Branislava*, lista za “politiku i narodno gospodarstvo”, izašao je 1. srpnja 1878., a list je izlazio tri puta tjedno. Kao izdavač i urednik bio je potpisan Martin Polić, profesionalni novinar koji je ranije uređivao kraljevički *Primorac*. *Branislav* je stajao u oporbi banu Ivanu Mažuraniću, a u vrijeme izlaza bio je jedini izrazito oporbeni list na hrvatskom jeziku. List je zastupao političku liniju Milana Makanca, premda se Makanec osobno već bio povukao iz političkog života. Nisu poznata imena vlasnika *Branislava*, i nailazimo tek na podatak da je Polić preuzeo uređivanje lista na poziv *Častnih Vlasnika*, a tiskao ga je u tiskari Julija Pfeiffera. Jedan od vlasnika zasigurno je bio i Viktor Selinger koji je položio i jamčevinu za list. Kod Josipa Horvata Selinger je netočno naveden kao tiskar po zanimanju.⁵⁸

Novomu je listu valjalo naći urednika, i svakako je morala biti riječ oiskusnomu novinaru vičnomu hrvatskom jeziku kakva nije bilo u Osijeku. Pokretači *Branislava* isprva su se obratili Vasilju Bratelju, tajniku Brodske štedionice i ranijem uredniku *Zatočnika*. Bratelju je uredništvo u ime izdavača ponudio upravo Viktor Selinger, a za posrednika je bio izabran zbog prijateljstva koje ga je vezivalo s Brateljem. Bratelj je Selingeru zahvalio na ponudi, ispričavši se da mu je toga trenutka “absolutno nemoguće rastati se s Brodom i dosadanjim zvanjem svojim”. Selinger je, navodno, s razumijevanjem prihvatio Brateljev odgovor, te odgovorio: “[...] i ja i mi svi žalimo, da se i opet povlačiš u samoći. Računajući ipak s tvojim patriotizmom, ufamo se, da ćeš nas, barem suradnikom buduć, pomagati perom svojim i savjetom.” Nakon što je Bratelj ponudio svesrdnu pomoć, razgovor su dovršili raspravom o imenu budućega lista, pri čemu su se suglasili o *Branislavu* kao prikladnom imenu.⁵⁹ Ovo svjedočanstvo jasno pokazuje da Selinger nije bio tek financijer, već i jedan od članova užega kruga osnivača *Branislava*.

Politički list na hrvatskom jeziku, s oporbenim programom, nije se u Osijeku uspio dugo održati, i posljednji je broj *Branislava* izašao 5. ožujka 1879., nakon osam mjeseci izlaza. Kada je M. Polić najavio da list prestaje izlaziti, iz Zagreba je od strane krugova protivnih Mažuraniću i njegovoj vladi pokrenuta inicijativa o preuzimanju i prijenosu u Zagreb. Toj se inicijativi očito priključio i Selinger, pa je Rački molio biskupa Strossmayera da svojim sredstvima potpomogne izdavanje dnevnika: “U kratko vrijeme mogao bi sebe uzdržavati, kano što se je *Obzor*, pače neko vrijeme uz dobitak

⁵⁸ Josip Horvat, *Povijest novinstva Hrvatske 1771-1939*. (Zagreb, 1962), 263-264; Marina Vinaj, *Građa za bibliografiju osječkih novina 1848.-1945.*, neobjavljeni magistarski rad (Zagreb, 2001), 19-20; Marina Vinaj, *Povijest osječkih novina 1848. - 1945.* (Osijek, 1998), 19-21.

⁵⁹ Vasilj Bratelj, “Velecijeni gospodine uredniče!”, *Obzor* (Zagreb), god. VIII., br. 48 (27. II. 1878), 4.

uzdržavao, jer u Zagrebu može dnevnik uz 1000 pretplatnika sve troškove podmiriti. Ako želite i možete, mogli bi doplatiti jamčevinu Selingeru kojim državnim papirom, na pr. rasteretnicama.” Strossmayer je u odgovoru uvijek odbio Račkijev prijedlog.⁶⁰

Nakon početka ratnih operacija u Bosni i Hercegovini, kada je Austro-Ugarska Monarhija poslala izvršiti na Berlinskom kongresu odobrenu okupaciju ovih zemalja, u Osijeku je osnovan dobrotvorni odbor koji si je za zadaću stavio prikupljanje dobrovoljnih prinosa za ranjenike monarhijske vojske, kao i za siromašne obitelji vojnika koji su poslani u Bosnu. Viktor Selinger i Franjo Sedlaković posebnim su pozivom, u ime “patriotičnoga građanstva”, pozvali Osječane da pomognu stradalim vojnicima i njihovim obiteljima.⁶¹ Isti je dvojac nekoliko dana kasnije ovom Odboru predao 139 forinti.⁶²

U Osijeku je 1880. godine objavljena komična poema *Uspomena Zvekana fratra* hrvatskoga kasnobaroknog pjesnika, svećenika Antuna Ivanošića (Osijek, 9. IV. 1748. – Križevci, 2. II. 1800.). Otisnuta je u Tiskari Julija Pfeiffera, a kao izdavači su bili navedeni “C, Š, S & T.”⁶³ Na ovitku primjerka koji se čuva u Muzeju Slavonije u Osijeku zabilježena su rukom imena izdavača koja su u tiskanom izdanju označena tek početnim slovom prezimena. Prema Mariji Malbaši, prva tri nakladnika su Ivan Ceković, Štefinović, Selinger, a četvrto je ime nečitko.⁶⁴ Zahvaljujući ovoj pribilješci poznat nam je još jedan Selingerov doprinos širenju hrvatske riječi i duha u gradu kojega su u to vrijeme vrlo često nazivali *Frankfurtom na Dravi*.

Sedamdesetih godina Selinger je bio i vijećnik osječke Trgovačko-obrtničke komore. U okrilju ove Komore, i na Selingerovu inicijativu, povedena je 1878. akcija koja je išla za uređivanjem poslovanja kod drvotržaca, kao i

⁶⁰ F. Rački – J. J. Strossmayeru, Zagreb 5. III. 1879. i J. J. Strossmayer – F. Račkomu, [Đakovo] 11. III. 1879., *Korespondencija Rački – Strossmayer; knjiga druga*, priredio Ferdo Šišić (Zagreb, 1929), 200-201, 205; Horvat, *Povijest novinstva*, 264-265.

⁶¹ Franjo Sedlaković – Viktor Selinger, “Rodoljubivi poziv na grad Osiek”, *Branislav* (Osijek), god. I., 22 (18. VIII. 1878), 3.

⁶² “Izkaz sabranih po dobrotvornomu gospojinskomu osječkomu odboru prinosa za ranjenike c. kr. vojske u Bosni i Hercegovini”, *Branislav* (Osijek), god. I., br. 33 (13. IX. 1878), 3. Selinger je bio i među prinosnicima đakovačkoga odbora koji je prikupljao dobrovoljne prinose za ranjenike srpske i crnogorske vojske. Selinger je s 10 priloženih forinti bio među značajnijim prinosnicima. “Domaće viesti”, *Obzor* (Zagreb), god. VIII., br. 84 (11. IV. 1878), 2.

⁶³ [Antun Ivanošić], *Uspomena Zvekana fratra* (Osijek, 1879 [1880!]).

⁶⁴ Marija Malbaša, *Osječka bibliografija. Tiskarsko-izdavačka djelatnost u Osijeku od 1742. do 1978. godine. Svezak I (1742-1944)* (Osijek, 1981), 177. Ivan Ceković je, gotovo bez sumnje, zapravo Ivan Cekorić, osječki javni bilježnik i gradski zastupnik († 6. I. 1895.), a Štefinović je dr. Matija Štefinović, osječki odvjetnik, štovatelj biskupa Strossmayera i jedan od prvaka osječke oporbe, osobito u prvim godinama banovanja Khuen-Héderváryja. Na ovitku viđenoga primjerka u posjedu zagrebačke Nacionalne i sveučilišne biblioteke nema slične zabilješke.

za osnivanjem Hrvatsko-slavonskoga drvarskog društva. U tu je svrhu 29. lipnja 1878. u prostorijama Komore održana i skupština drvotržaca na kojoj je izabran poseban Odbor ad hoc koji je imao raspraviti sve pristigle prijedloge. Jedan od odbornika bio je i Viktor Selinger.⁶⁵

Još jedno od brojnih društava čiji je rad potpomagao Viktor Selinger, bilo je gornjogradsko Dobrovoljno vatrogasno društvo. Zahvaljujući, između ostaloga, i njegovu prinosu, Društvo je 1880. moglo kupiti dio potrebne opreme (kabanice) za svoje članove.⁶⁶

Ako je Viktor Selinger očekivao da će selidba iz Đakova u Osijek pružiti mogućnost za novi iskorak na poslovnom planu – a to se čini vrlo vjerojatnim – morao je doživjeti gorko razočaranje. Da li uslijed pogrešnih poslovnih poteza, ili možda uslijed nenadoknadivih financijskih gubitaka vezanih uz izdavanje *Branislava*, Selinger je već tri godine kasnije doživio poslovni slom i zapao u stečaj. Dana 28. kolovoza 1880. osječki Sudbeni stol kao trgovački sud, a ujedno i kao stečajna oblast, proglasio je stečajni postupak nad njegovom imovinom. Zastupnikom stečajnine bio je imenovan odvjetnik Antun Rukavina, njegovim zamjenikom P. Mihajlović, oba iz Osijeka. Za upravitelja imovine postavljen je Josip Dragutin Pruckner iz Osijeka, a pošto je Selinger posjedovao i nekretnine na području brodske sudbenog stola, za zastupnike te imovine postavljeni su odvjetnik Dragutin Weselski i bilježnik Eduard Zeich kao zamjenik, oba iz Broda.⁶⁷ Kasnije je još za upravitelja Selingerove brodske imovine postavljen Josip (Jozo) Baumeister, također iz Broda na Savi.

Slučaj Selingerova stečaja riješen je godinu dana kasnije neposrednom izvansudskom nagodbom, i to na način da je Štedionica u Đakovu preuzela na sebe sve Selingerove dugove i sva njegova potraživanja. Štedionica je potom isplatila jedan dio Selingerovih vjerovnika koji su nakon ovoga namirenja pristali na obustavu stečaja, a osječkom Sudbenom stolu je predala 3694 forinte i 82 novčića koliko su iznosila potraživanja preostalih Selingerovih vjerovnika.⁶⁸

Nakon postignutoga dogovora s đakovačkom štedionicom, osječki Sudbeni stol donio je 7. rujna 1881. rješenje o dizanju stečaja s imovine Viktora Selingera. Na temelju ovoga rješenja i Kotarski je sud u Brodu dana 26. rujna iste godine obustavio zaseban stečajni postupak pokrenut 2. rujna 1880.⁶⁹

⁶⁵ "Sa skupštine drvara u Osieku", *Branislav* (Osijek), god. I., br. 1 (1. VII. 1878), 3.

⁶⁶ *Spomenica Dobrovoljnoga vatrogasnog društva u Osijeku Gornjem gradu prigodom proslave svoje 55-godišnjice (1872.-1928.)* (Osijek, 1928), 12.

⁶⁷ "Stečaj", *Mjesečnik Pravničkoga društva u Zagrebu* (Zagreb), god. VI., br. 10 (1. X. 1880), 422.

⁶⁸ DAO, SS, kut. 540, Stečajni spisi Filip Selinger.

⁶⁹ "Stečaj", *Narodne novine* (Zagreb), god. XLVII., br. 225 (3. X. 1881), 7.

Jedan od razloga zbog kojih je Selinger morao požuriti razrješenje svoga stečaja bila je i nadolazeća, za 9. i 10. IX. 1880. zakazana javna dražba njegove imovine, konkretno hrastova i već izrađenih hrastovih dužica u šumi Kelečevac pored sela Kešinci u okolici Đakova.⁷⁰ Obustavom stečaja neposredno uoči ove dražbe, Selinger je uspio sačuvati ovu hrastovinu i drugu svoju imovinu.

Pune tri godine kasnije, kada se činilo da je slučaj Selingerova stečaja zaključen, došlo je do sudskoga spora između njega i đakovačke štedionice. Rješavajući jedno potraživanje Viktora Selingera prema slatinskom trgovcu Filipu Selingeru u iznosu od 1200 forinti, osječki Sudbeni stol je zatražio od Viktora da se izjasni ima li potraživanja nad imovinom Filipa Selingera. Viktor je 19. svibnja 1884. u Brodu pred Kotarskim sudom izjavio da je sva njegova potraživanja preuzela đakovačka štedionica, uključujući i dotično potraživanje prema Filipu Selingeru. Kasnije je Selinger ipak unajmio odvjetnika i pokušao dokazati da ima pravo na spomenuta potraživanja. Tvrдио je da je Štedionici u Đakovu prepustio sva potraživanja osim ovoga prema Filipu Selingeru. Sudbeni stol u Osijeku je 27. studenoga 1887. odbio njegov zahtjev, nakon čega je Selinger uputio žalbu Banskomeu stolu u Zagrebu. Potonji je 9. svibnja 1888. riješio da Selinger nema prava na predmetna potraživanja, odbio njegovu žalbu i potvrdio odluku osječkoga Sudbenog stola.⁷¹

Ubrzo po razrješenju financijskih poteškoća i oslobađanju od stečaja, Viktor Selinger se ponovno odlučuje za selidbu. Selingerovi su preselili u Slavonski Brod, odnosno u Brod na Savi, kako se ovaj grad zvao do 1934. godine. Upravo tih godina – po okupaciji Bosne i Hercegovine – Brod postaje važno prometno središte, osobito kao željezničko čvorište s izravnom vezom sa Sarajevom i s velikim mostom na Savi. Bile su to osnove snažnoga razvoja gospodarstva, a trgovine napose. U takvoj sredini, na “vratima Bosne”, i Viktor Selinger mogao je vidjeti mogućnosti za nove poslovne pokušaje. U to vrijeme, početkom osamdesetih godina, u Brodu je živio i Josip Selinger, a isti je bio i zastupnik u gradskom zastupstvu Broda.⁷² Ovaj Selinger je vjerojatno identičan Josipu Selingeru (Podgorač, 1850.), mlađemu Viktorovu bratu.

Prema nekim podacima, Selingerovi se u Brodu nastanjuju 1882., a ubrzo potom Viktor Selinger je preuzeo brodsku pivovaru i nastojao se okušati u ovom poslu.⁷³ U ovom poduhvatu, očito, nije imao osobita uspjeha, te

⁷⁰ DAO, SS, kut. 540, Stečajni spisi Filip Selinger.

⁷¹ DAO, SS, kut. 540, Stečajni spisi Filip Selinger.

⁷² *Hrvatski uredovnik ili upisnik kalendar za urede, odvjetnike i bilježnike za prostu godinu 1881.*, ur. Gjurо Stjepan Deželić, tečaj XVIII. [VI.!] (Zagreb, [1880]), 211; *Hrvatski uredovnik ili upisnik kalendar za urede, odvjetnike i bilježnike za prostu godinu 1882.*, ur. Gjurо Stjepan Deželić, tečaj VII. (Zagreb, [1881]), 104.

⁷³ “Viktor Selinger – umro”, *Osječki tjednik* (Osijek), god. I., br. 10 (17. IV. 1906), 5. U literaturi ne nalazimo potvrdu Selingerova vlasništva nad brodskom pivovarom. U Brodu je osamdesetih i devedesetih godina opstojala jedna pivovara koja je 1891. proizvela 1300 hl i

je deset godina kasnije, 1892. godine, u Brodu osnovao novu tvrtku pod nazivom *Viktor Selinger i sin*. Osnovna djelatnost tvrtke bila je trgovačka, a od početka 1895. godine djelatnost je proširena osnivanjem novoga, oblasno koncesioniranoga Informacijskog ureda ("Izjestovnice") za trgovinu i obrt (Informations – Bureau für Handel und Gewerbe). Ured se imao baviti sakupljanjem poslovnih podataka svih osoba ili poduzeća koji su poslovali na području Mađarske, Hrvatske, Slavonije, Bosne i Hercegovine. Bila je to jedna od prvih takve vrste u Hrvatskoj i Slavoniji, a utemeljena je po uzoru na slične u zapadnoj Europi.⁷⁴ Kako će vrijeme kasnije pokazati, bila je riječ o, dugoročno gledano, odličnom poslovnom potezu.

U političkom životu Broda Viktor Selinger pristajao je uz Stranku prava. Bio je tek jedan od više uglednih brodskih Židova koji su se krajem XIX. stoljeća istaknuli kao viđeniji pravaši, članovi Kluba Stranke prava u Brodu. I Selinger je sudjelovao u svim značajnijim političkim događanjima u brodskom kraju, pa tako i u izbornim borbama za hrvatski Sabor.

Početkom travnja 1892. godine Fran Folnegović je posjetio Brod i svoje pravaške pristaše, vjerojatno upravo zbog nadolazećih izbora. Najistaknutiji brodski pravaši tom su prigodom, 3. travnja, u brodskoj kasini priredili građanski komers. U javnom pozivu pozvali su sve da se dođu upoznati s Folnegovićem, "da upoznav se sa našim kandidatom uz iskrenu rieč što bolje učelićimo se u ljubavi za domovinu i pregnuće za jedinstvo i slobodu Hrvatske". Među deset potpisnika ovoga poziva bio je i Viktor Selinger.⁷⁵

Kasnije iste godine održavali su se redovni saborski izbori, i tom su se prigodom režimske *Narodne novine* – kroz dopis nepoznatog Brođanina – negativno osvrnule na ulogu brodskih Židova koji su istupali kao pobornici Frana Folnegovića, kandidata Stranke prava na ovim izborima. Između ostalih, na meti dopisnika našao se i Viktor Selinger, o kojemu je rečeno sljedeće: "[...] Puka je naime laž, da je g. Folnegović u Brodu pri prvom svom dolazku 'oduševljeno' primljen, jer treba znati, da je 'nevidjenom banketu' prisustvovalo samo 10 do 12 izbornikah, a ostalo bijahu žene i djeca, dočim od 'uglednijeg građanstva', izim g. V. Selingera, kako se on u 'Dravi' rado sam naziva, nikoga. [...] Isto je tako 'velik čovjek' i g. V. Selinger & Sohn, jer ovaj, premda je već proputovao po svim strankama i premda ga je baš stekliško 'štedno i pripomoćno društvo' izbacilo iz direktorija, pije ipak 'čšaš vina' samo onda, ako mu je predana iz 'poštena hrvatska ruka'." U uvodu

1892. 960 hl piva. Jedno joj je vrijeme vlasnik bio Nijemac Schmidt, a prestala je s radom 1894. Joso Lakatoš, *Industrija u Hrvatskoj* (Zagreb, 1924), 118; Ivan Kovačević, *Radnički pokret u Slavonskom Brodu 1873-1914*. (Slavonski Brod, 1976), 30. Moguće je da je Selinger otkupio upravo ovu pivovaru.

⁷⁴ "Informations – Bureau für Handel und Gewerbe", *Die Drau* (Osijek), god. XXVIII., br. 6 (13. I. 1895), 2.

⁷⁵ K. [Milan Kerdić?], "Folnegović u Brodu", *Hrvatska* (Zagreb), br. 79 (6. IV. 1892), 2.

istoga članka bilo je rečeno da se "izborni materijal" Frana Folnegovića ogromnim dijelom sastoji "iz dječurlije, moralnih i materijalnih mališah i pustulovah. Tako n. pr. ima tu kapelančićah, pisarčićah, bricah, birtašah itd., pa ljudih, koji su svoje političko osvjedočenje toliko putah mienjali, koliko i svoju tvrdku."⁷⁶ Vrlo je vjerojatno da se pod posljednjim aludiralo na Viktora Selingera.

Kada je već u citiranu članku dotaknuto pitanje brodsčkoga Štednog i pripomoćnog društva, potrebno je pojasniti da je riječ o ustanovi koju su te, 1892., godine osnovali brodski pravaši, a ni pri toj inicijativi nije izostao širok odaziv Židova. Društvo je osnovano kako bi bilo novčarska protuteža brodskoj štedionici kojom je dominirao srpski kapital.⁷⁷ Tvrdnju *Narodnih novina* o izbacivanju Selingera iz "stekliščkoga" Štednog i pripomoćnog društva valja uzeti sa zadržškom. Viktor Selinger nije bio u prvoj upravi Društva izabranoj početkom 1892.,⁷⁸ ali je narednih godina bio jedan od istaknutijih članova o čemu, primjerice, svjedoči podatak da je predsjedao godišnjom skupštinom 1895. godine.⁷⁹

Kao član Stranke prava Viktor Selinger je od sredine osamdesetih do 1895. bio zastupnik u brodškome gradskom zastupstvu. Kao gradski zastupnik redovno je aktivno istupao pri inicijativama brodškoga Kluba Stranke prava, pa je tako, primjerice, početkom 1894. godine bio jedan od potpisnika interpelacije na gradonačelnika Stjepana Horvata kojom su pravaški gradski zastupnici Broda prosvjedovali protiv osječke inicijative za osnutkom zasebnoga Banskoga stola za područje Slavonije i držanja brodškoga gradonačelnika Horvata prema toj inicijativi u kojoj su podnositelji interpelacije vidjeli slavonski separatizam.⁸⁰ Iduće godine Selinger je bio među zastupnicima koji su podržali prijedlog dogradonačelnika Jakoba Kohna, a kojim se je prijedlogom tražilo da gradsko zastupstvo na Sabor podnese predstavku i njome zatraži da se odbije Zakonska osnova o uređenju gradskih općina.⁸¹ U ožujku

⁷⁶ "Prvi izborni dan", *Narodne novine* (Zagreb), god. LVIII., br. 122 (28. V. 1892), 2; Mato Artuković, "Parlamentarni izbori u Brodu od 1848. do 1990.", u: *Zbornik radova sa znanstvenog skupa o Slavonskom Brodu u povodu 750. obljetnice prvog pisanog spomena imena Broda*, gl. ur. Zlata Živaković-Kerže (Slavonski Brod, 2000), 311-312.

⁷⁷ "Brod na Savi, 24. svibnja 1892.", *Hrvatska* (Zagreb), br. 121 (27. V. 1892), 4.

⁷⁸ "Štedno i pripomoćno društvo u Brodu na Savi", *Hrvatska* (Zagreb), br. 69 (24. III. 1892), 3.

⁷⁹ "Skupština štedne i pripomoćne zadruge u Brodu", *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. II., br. 9 (2. III. 1895), 3-4.

⁸⁰ "Sjednica gradskog zastupstva", *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. I., br. 16 (28. IV. 1894), 3.

⁸¹ "Iz sjednice gradskog zastupstva", *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. II., br. 3 (19. I. 1895), 3; "Iz sjednice gradskog zastupstva u Brodu, držane 12. o. mj.", *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. II., br. 4 (26. I. 1895), 2-3; Branko Ostajmer, "Zakon o uređenju gradskih općina iz 1895. i položaj Broda na Savi", *Scrinia Slavonica* 9 (2009), 267.

1894. bio je u izabran u odbor ad hoc za proučavanje pitanja o električnoj rasvjeti,⁸² kasnije iste godine bio je član Odbora ad hoc od 10 osoba za izradu novog cjenika taracarine,⁸³ a i u drugim je prilikama složno istupao s drugim pravaškim gradskim zastupnicima.⁸⁴

Na gradskim izborima 1895. godine nije više bio izabran za zastupnika,⁸⁵ a vjerojatno je oko te godine i posve napustio političku pozornicu. Naime, posljednjih godina života Viktor Selinger je teško obolio, a bolovao je, između ostalog, i od stanovite bolesti očiju uslijed koje je posve izgubio vid. Zbog svega toga potpuno se povukao iz javnoga života, a preminuo je 10. travnja 1906. tragičnom smrću, padom s prozora obiteljske palače na Mollinaryjevu šetalištu.⁸⁶ Nije jasno je li bila riječ o nesretnu slučaju ili samoubojstvu.⁸⁷ Pokopan je sutradan na brodscome židovskom groblju. Dva topla nekrologa, između ostaloga, objavljena su u osječkim listovima *Die Drau* i *Osječki tjednik*, i vrlo je izgledno da oba potječu iz pera pokojnikova sina Lavoslava. U ovim je tekstovima rečeno da je svako rodoljubno i humanitarno društvo nalazilo podršku i zaštitu kod Viktora Selingera, te da su rijetka dobrotvorna društva kojima on nije bio utemeljitelj ili podupirući član.⁸⁸ Spomenute su i duge godine tijekom kojih je u brodscome gradskom zastupstvu najbolje kako je znao branio interese grada,⁸⁹ i rečeno je da se je pokojnik uvijek odlikovao rodoljubnim hrvatskim osjećajima.⁹⁰ U spomen na pokojnoga oca, Selingerova su djeca sa stotinu kruna darivala siromašnu školsku mladež u Brodu.⁹¹

⁸² Mato Artuković, “‘Posavska Hrvatska’ o Brodu krajem 19. stoljeća”, *Scrinia Slavonica* 2 (2002), 55.

⁸³ “Sjednica gradskog zastupstva”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. I., br. 32 (18. VIII. 1894), 2-3.

⁸⁴ O djelatnosti V. Selingera u gradskom zastupstvu vidi: “De rebus magistratus”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. I., br. 37 (22. IX. 1894), 1; “Iz sjednicah gradskog zastupstva u Brodu držanih dne 22. i 29. prosinca 1894.”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. II., br. 2 (12. I. 1895), 2; “Iz sjednice gradskog zastupstva u Brodu, držane dne 23. o. mj.”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. II., br. 13 (30. III. 1895), 2; Viktor Selinger, “Očitovanje”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. II., br. 17 (27. IV. 1895), 4; “Iz sjednice gradskog zastupstva u Brodu, držane dne 28. lipnja o. g.”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. II., br. 27 (6. VII. 1895), 2-3; “Iz sjednice gradskog zastupstva u Brodu, držane dne 26. kolovoza o. g.”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. II., br. 36 (7. IX. 1895), 2.

⁸⁵ “Oglas”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. II., br. 40 (5. X. 1895), 4.

⁸⁶ “Todesfall”, *Agramer Zeitung* (Zagreb), god. LXXXI., br. 91 (12. IV. 1906), 4; “Todesfälle”, *Slavonische Presse* (Osijek), god. XXII., br. 83 (11. IV. 1906), 2-3; “Zum Ableben Victor Selinger’s”, *Die Drau* (Osijek), god. XXXIX., br. 45 (15. IV. 1906), 6.

⁸⁷ Eldar, *Descendants*, s. p.

⁸⁸ “Zum Ableben Victor Selinger’s”, *Die Drau* (Osijek), god. XXXIX., br. 45 (15. IV. 1906), 6; “Viktor Selinger – umro”, *Osječki tjednik* (Osijek), god. I., br. 10 (17. IV. 1906), 5.

⁸⁹ “Zum Ableben Victor Selinger’s”, *Die Drau* (Osijek), god. XXXIX., br. 45 (15. IV. 1906), 6.

⁹⁰ “Viktor Selinger – umro”, *Osječki tjednik* (Osijek), god. I., br. 10 (17. IV. 1906), 5.

⁹¹ “Zum Ableben Victor Selinger’s”, *Die Drau* (Osijek), god. XXXIX., br. 45 (15. IV. 1906), 6; “Viktor Selinger – umro”, *Osječki tjednik* (Osijek), god. I., br. 10 (17. IV. 1906), 5.

Viktor Selinger oženio je Emiliju (Milku) r. Heim (Sarajevo?, 1843.? - Brod na Savi, 16. XI. 1903).⁹² O sinovima Hugi (Podgorač?, 1866. – Beč, 17. III. 1928.) i Lavoslavu (Đakovo, 5. III. 1870. – Novi Sad, 29. XII. 1938.) bit će više riječi u daljnjem tekstu, a pored njih imali su još Justinu (1862.), Irenu (Podgorač, 7. VI. 1865.), Herminu (Podgorač, 16. XII. 1867.), Amaliju (Našice, 24. I. 1869.), Bertu (Brod?, 1875. – Sarajevo, 1903.), Agatu (Osijek, 1878. – Verona, 1948.) i Milana (Đakovo?, 1878. – Brod na Savi, 1902.). Osim njih, imali su još troje djece koja su preminula mlada (Josip, Lotte, Sidonia).⁹³

Justina Selinger udala se za trgovca Josipa (Josefa) Willheima (Pešta, 1846.). Živjeli su u Osijeku i bavili se trgovinom. Imali su sina Roberta (Osijek, 1891.), kći Stefanie (Štefu) (Osijek, 1883.) i posvojenog sina Fritza Pollaka, najstarijeg sina Justinine prerano preminule sestre Berte (v. dalje). Robert Willheim oženio je Osječanku Hedy (Haddi) Alice Weingruber (Budimpešta, 1895.) i imao s njom troje djece: Irmu (Temišvar, 1918.), Slavu (Osijek, 1919.) i Vladu (Osijek, 1921.).⁹⁴ Irma i Vlado umrli su mladi, a Slava se udala za zagrebačkog liječnika Mišu Bergera. Justina i Josip, te Robert i Slava sa svojim obiteljima stradali su u holokaustu. Justinina kći Stefanie (Štefa) udala se za Huga Boskowitza koji je postao poslovnim partnerom svom tastu, nakon čega je naziv trgovine bio *Willheim & Boskowitz*.⁹⁵ Imali su dvije kćeri, Ivku i Miru (Osijek, 1913. – Carmel, Haifa, Izrael, 1984.). Stefanie je rano preminula, i Hugo se ponovno oženio udovicom iz Budimpešte koja je imala kćer Klari iz prethodnoga braka. Ivka Boskowitz se udala i imala sina Vladu. Svi su, osim Mire, stradali kao žrtve holokausta. Mira se udala za Otta Wachslera (1902. – 1967.) iz Nove Gradiške. Sa sinom Alexom (1936.) uspjeli su 1941. pobjeći na područje pod talijanskom upravom, i nakon rata iselili su u Palestinu. Alex je školovani pomorski časnik, živi u Haifi sa suprugom, ima tri kćeri i devet unučadi.⁹⁶

Hermina Selinger udala se za mađarskog Židova Moskowitza, upravitelja željezničke postaje u Požegi. Imali su dvije kćeri, Stellu i Irenu, i sina

⁹² U jednomu nekrologu o Emiliji Selinger čitamo: “Gdja Milka Selinger mati našeg ovdješnjeg novinarskog druga gosp. Lavoslava Selingera, umrla je noćas u Brodu na Savi u 60. godini života njezinog. Oplakuju ju osim uciviljenoga supruga, poznatog trgovca gosp. Viktora Selingera, dva sina i petero kćeri. Pokojnica uživala je sveobće simpatije. Bila joj lahka zemljica!” “Gdja Milka Selinger”, *Narodna obrana* (Osijek), god. II., br. 263 (17. XI. 1903), 2. Emilija je bila sestra Jakoba Heima koji je oženio Jeanette Selinger, Viktorovu sestru. Emilija počiva na brodskom židovskom groblju uz supruga.

⁹³ Bogoštovna općina Orahovica, Matična knjiga rođenih 1779-1913, HDA, ZMK, M-1510.

⁹⁴ Eldar, *Descendants*, s. p.; *Zavičajnici grada Osijeka*, 900.

⁹⁵ Eldar, *Descendants*, s. p. Trgovina *Willheim & Boskowitz* nalazila se u Županijskoj ulici, središnjoj osječkoj trgovačkoj ulici, i njezin je vanjski izgled vidljiv u prvom planu jedne stare razglednice, objavljene i u knjizi Zlate Živaković-Kerže, *Židovi u Osijeku (1918.-1941.)* (Osijek, 2005), 11.

⁹⁶ Eldar, *Descendants*, s. p.

Edena. Stella je s obitelji stradala u holokaustu. Eden je oženio Valeriju Morpurgo, suprugu vlasnika tvornice pića, i živio s njom u Zagrebu. Nestao je u holokaustu, dok je Valeria s kćeri iz prvog braka uspjela preživjeti. Irena Moskowitza se udala za požeškog trgovca Spitzera. Imali su troje djece: Vladu, Fritza i Ervina. Vlado je umro mlad, Fritz je preživio rat nakon kojega je kao komunist i anticionist izgubio, odnosno prekinuo kontakt s obitelji u Izraelu, a Ervin je, zajedno s roditeljima, nestao u holokaustu.⁹⁷

Amalija Selinger napustila je roditeljski dom s 19 godina, promijenila ime u Ljuba i živjela boemskim životom u Beču. Putovala je, pisala poeziju na francuskom i njemačkom, i vjerojatno bez potomaka stradala u holokaustu.⁹⁸

Berta Selinger udala se za Leopolda (Lavoslava) Pollaka (1864. – Zagreb, 1903.). Pollak je bio rodom iz Virovitice. Radio je na poslovima osiguranja u Osijeku, a potom kao činovnik u banci *Kronfeld & Comp.* u Zagrebu.⁹⁹ Leopold Pollak je preminuo u lipnju 1903., a tek nekoliko mjeseci nakon njega preminula je i Berta, te je iza njih ostalo troje siročadi: sedmogodišnji Fritz (Sarajevo, 1896. – Rechovoth, Izrael, 1971.), šestogodišnji Egon (Sarajevo, 1897. – Auschwitz, 1943.) i četverogodišnji Alfred (Sarajevo, 1899. – Budimpešta, 1944.).

Fritza su posvojili Bertina sestra Justina i njezin muž Josef Willheim. Fritz je u Prvome svjetskom ratu proveo četiri godine u Sibiru kao ratni zarobljenik, a potom je živio u Zagrebu i bavio se trgovinom. U Drugome svjetskom ratu bio je zarobljen kao časnik Vojske Kraljevine Jugoslavije i ponovno je proveo četiri godine u njemačkom ratnom zarobljeništvu, u Osnabrücku, zajedno s bratićem Živkom. Za Izrael se otputio 1949., i ondje je najprije radio u poljoprivredi, a zatim kao činovnik u jednomu Vladinu ministarstvu. Nije imao potomaka.

Egon Pollak je odrastao u obitelji Huga Selingera u Brodu. Studirao je ekonomiju u Beču i ondje upoznao buduću suprugu Blanku Lustig, bankovnu činovnicu rodom iz Rijeke. Imali su dvije kćeri, Inge (Zagreb, 1931.) i Ljerku (Zagreb, 1935.) Nakon smrti Huga Selingera, s bratićem Živkom vodio je tvrtku *Viktor Selinger i sin.* Egon je bio aktivan član Makabija i zagrebačke židovske zajednice, pa i nakon 1941. kada se nastojalo pomoći članovima zajednice koji su bili zatvoreni u logorima.¹⁰⁰ Egon i Blanka pokušali su s djecom

⁹⁷ Eldar, *Descendants*, s. p.

⁹⁸ Eldar, *Descendants*, s. p.

⁹⁹ "Todesfall", *Die Drau* (Osijek), god. XXXVI., br 78 (25. VI. 1903), 5.

¹⁰⁰ Eldar, *Descendants*, s. p. Između ostaloga, Egon Pollak je 1941. bio član Odbora u stvari podavanja Židova za potrebe Države (ili tzv. kontribucijskoga odbora). Ivo Goldstein, *Holokaust u Zagrebu* (Zagreb, 2001), 163.

1942. pobjeći u Italiju, ali su bili uhićeni i zatvoreni u logor Loborgrad. Prilikom transporta u Jasenovac uspjeli su pobjeći uz pomoć Milana Spitzera, aktivista Židovske općine koji je kasnije zbog sličnih nastojanja obješen u Zagrebu. Egon je i nakon toga sudjelovao u radu Židovske općine, sve do svibnja 1943. kada je uhićen i otpremljen u Auschwitz u kojemu je nestao. Egonovu suprugu i kćeri zaštitili su potom August i Branka Roth koji će zbog svoga hrabroga čina biti imenovani Pravednicima među narodima. Godine 1948. Blanka je s kćerima imigrirala u Izrael. Inge (Ruth) se udala u Izraelu za Maija Gata (1926.-2009.) i ima dvije kćeri, sina i šestero unučadi. Ljerka (Tamar) se udala za Eliezera (Dragu) Fischera (1933.-1971.), rodom iz Siska. Ima dvoje djece i petero unučadi.

Brigu za najmlađega Bertina sina Alfreda preuzeo je Lavoslav Selinger. Alfred Pollak završio je višu trgovačku školu i radio u tvrtki *Willheim & Boskowitz*, dakle kod ujne i njezina muža. Oženio je nežidovku Hedy Neubauer iz Beča. Nakon početka progona 1941. fiktivno su se razveli, Hedy se vratila u Beč, a Alfred se sklonio u Budimpeštu, koristeći dokumente izdane od Veleposlanstva Kraljevine Švedske. Jednoga dana, tek nekoliko mjeseci uoči sovjetskoga zauzimanja Budimpešte, pošao je u Veleposlanstvo produžiti dokumente, ali zaustavili su ga mađarski fašisti i zbog neposjedovanja važećih dokumenata ubili na licu mjesta. Hedy se nakon rata vratila u Osijek i udala za Hinka Steina, ali je ostala trajno vezana uz obitelj pokojnoga supruga. S drugim je suprugom kasnije preselila u Pariz gdje je i umrla bez potomaka.¹⁰¹

O Milanu, preminulom u dobi od 22 godine, znamo vrlo malo. Sudeći prema podatku da je kao šesnaestogodišnjak 1894. “u veselom društvu ‘bosanacah’ i nekijh Brodjanah” sakupio i uredništvu *Posavske Hrvatske* predao 3 forinte u korist izgradnje Starčevićeva doma u Zagrebu,¹⁰² čini se da je dijelio očeve političke nazore.

Najmlađe dijete Viktora Selingera, Agata, napustila je roditeljski dom i pridružila se sestri Amaliji u Beču. Poslije se vraća u Zagreb i zapošljava u uglednoj draguljarnici. Potom je imenovana za voditeljice jedne od podružnica ove draguljarnice, u Opatiji. Ondje upoznaje i udaje se za Lina Cussara, Talijana iz Rijeke, vlasnika riječkih kina. Po svršetku Drugoga svjetskog rata i priključenja Rijeke i Istre Jugoslaviji odlaze u Veronu gdje je Agata i umrla 1948. godine. Nisu imali djece.¹⁰³

¹⁰¹ Eldar, *Descendants*, s. p.; Otto Z. Sellinger, 3. IV. 2010. E-mail poruka za Branka Ostajmera.

¹⁰² “Za dom dr. Ante Starčevića”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. I., br. 31 (11. VIII. 1894), 3.

¹⁰³ Eldar, *Descendants*, s. p.

4. Obitelj i odvjetci Huga Selingera

Nakon što se Viktor Selinger razbolio, vođenje obiteljske tvrtke preuzeo je sin Hugo. Hugo Selinger završio je mušku realnu gimnaziju u Osijeku školske godine 1882./83.¹⁰⁴ On će unaprijediti poslovanje tvrtke *Viktor Selinger i sin*, a naposljetku je preseliti u Zagreb.

I Hugo Selinger bio je aktivan sudionik gospodarskog i političkog života grada Broda. Bio je član brodske podružnice Hrvatskoga trgovačkog društva Merkur, a od 1907. godine i njezin predsjednik.¹⁰⁵ Potom je, na skupštini od 27. ožujka 1908., u Brodu osnovan i "Trgovački dom" kao član Zemaljskoga saveza trgovačkih domova Hrvatske i Slavonije. Skupštini su bila nazočna 24 ugledna brodska trgovca koja su izabrala i privremeni Upravni odbor. Jedan od članova Upravnog odbora ove staleške organizacije bio je i Hugo Selinger.¹⁰⁶ Poznat je jedan tekst Huga Selingera stručne tematike, objavljen u novinama koje je uređivao njegov brat Lavoslav.¹⁰⁷ Kao i oca, i Huga Selingera se može susresti kao darivatelja raznih društava, primjerice Hrvatskoga pjevačkog društva "Davor".¹⁰⁸

Tvrtka *Viktor Selinger i sin* pod Hugovim vodstvom širi opseg rada, pa se od početka 1906. započela baviti bankovnim i komisionim poslovima, a ujedno je imala i glavnu kolekturu ugarske povlaštene razredne lutrije.¹⁰⁹ Osim toga, bila je i zastupnik Prvoga općeg ugarskog osiguravajućeg društva u Budimpešti. Godine 1907. osječka je *Narodna obrana* objavila vijest prema kojoj je tvrtka u vlasništvu Huga Selingera dospjela u poteškoće i obustavila svoje isplate. Selingerovi su ovu vijest javno opovrgnuli i dali do znanja da *Viktor Selinger i sin* "svim svojim obvezama, kao i do sada, tako i nadalje, potpunoma i najtočnije udovoljuje". Ujedno su podnijeli i tužbu zbog širenja neistinitih i lažnih vijesti, a ovoj javnoj izjavi je priložena i javna zahvala stranke Ivana Pilara koja je trebala ukloniti sumnje u likvidnost tvrtke.¹¹⁰

¹⁰⁴ *Gimnazije u Osijeku. Ravnatelji, profesori i maturanti 1729.-2000.*, ur. Julijo Martinčić (Zagreb – Osijek, 2001), 122.

¹⁰⁵ "Die 'Mercur'-Filiale in Brod a/S.", *Die Drau* (Osijek), god. XXXIX., br. 28 (5. III. 1907), 5.

¹⁰⁶ "'Trgovački dom' u Brodu n. S.", *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. II., br. 14 (4. IX. 1908), 4-5.

¹⁰⁷ Hugo Selinger, "Die Notwendigkeit, Wichtigkeit und Tragwendigkeit kaufmännischer Kreditinformationen", *Die Drau* (Osijek), god. LVII., br. 102 (1924), 4.

¹⁰⁸ "Javna zahvala", *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. II, br. 8 (23. II. 1895), 6.

¹⁰⁹ Državni arhiv Zagreb, Okružni sud u Zagrebu (dalje: DAZ, OS), kut. 224, Fi-3568/33; "Trgovačka tvrdka Viktor Selinger i sin", *Osječki tjednik* (Osijek), god. I., br. 24 (25. VI. 1906), 7.

¹¹⁰ U ovoj javnoj zahvali Pilar zahvaljuje *Viktoru Selingeru i sinu* od kojih da je 28. prosinca 1907. primio svotu od 2120,70 kruna za dospjelu osiguravajuću policu, te preporučuje "podjedno gore spomenuto osiguravajuće društvo p. n. občinstvu najtoplije". Ivan Pilar,

Za vrijeme Prvoga svjetskog rata tvrtka *Viktor Selinger i sin* bila je dobavljač pšenice i drugih potrepština za vojsku, pa je tako i u ratnim godinama dobro poslovala.¹¹¹

Procvat obiteljskoga poduzeća ogleda se i u raskošnoj, jednokatnoj zgradi koju je, po svemu sudeći, podignuo Hugo Selinger. Zgrada se nalazi na kućnom broju 6 na Šetalištu braće Radić, odnosno na nekadašnjemu Mollinaryjevu šetalištu. Na vanjskomu pročelju zgrade, povrh prozorâ na prvom katu, još uvijek je vidljiv monogram Huga Selingera (“HS”).

U odnosu na oca Viktora, Hugo Selinger je iskazivao donekle manji interes za politiku i javne poslove. Ipak, više je podataka koji pokazuju da je od mladosti bio prožet pravaškim duhom kojega je gajio njegov otac. Još 1892. godine, tijekom pravaškog okupljanja, držao je zdravicu u čast Frana Folnegovića,¹¹² a nekoliko godina kasnije darovao je prilog za izgradnju Starčevićeva doma u Zagrebu.¹¹³

Nakon pobjede Hrvatsko-srpske koalicije na izborima 1906. godine i sloma Narodne stranke do kojeg je došlo ubrzo potom, politički život Broda u sljedećim je godinama bio obilježen sukobima pristaša Starčevićeve hrvatske stranke prava (bivša Čista stranka prava, “frankovci”) i Hrvatsko-srpske koalicije (dalje: HSK), a pretežno je bila riječ o negdašnjim suradnicima koji su dijelili zajedničke pravaške korijene. Dvije sučeljene stran(k)e 1907. godine pokreću u Brodu i svoje tjednike – pravaši *Posavsku Hrvatsku*, Koalicija *Materinsku riječ*.

U tim se trvenjima većina brodskih Židova svrstala u redove Starčevićeve hrvatske stranke prava, a istih je političkih nazora bio i Hugo Selinger.¹¹⁴ Da je tomu tako, potvrđuje, između ostaloga, i incident do kojega je došlo nakon pobjede “frankovca” Vladimira Prebega na brodskim izborima narodnoga zastupnika početkom 1908. godine. Skupina razočaranih pristaša Hrvatsko-srpske koalicije i njezina poraženog kandidata Vatroslava Brlića, a među kojima su prednjačile žene (“supruge nekijh uglednih koaliraca, pa i njevoja gospoda”), svoje je nezadovoljstvo iskalila na Hugi Selingeru i njevoj supruzi, koje su izvrijeđali na ulici. Prema pisanju *Posavske Hrvatske*,

“Javna zahvala”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. I., br. 19 (31. XII. 1907), 6; “Izjava”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. I., br. 19 (31. XII. 1907), 6.

¹¹¹ Otto Z. Sellinger, 11. VIII. 2007. E-mail poruka za Peru Šolu.

¹¹² K. [Milan Kerdić?], “Folnegović u Brodu”, *Hrvatska* (Zagreb), br. 79 (6. IV. 1892), 2.

¹¹³ “Za dom dr. Ante Starčevića”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. II, br. 29 (20. VII. 1895), 2.

¹¹⁴ Stribor Uzelac Schwendemann, “Krhotine iz povijesti židovske zajednice u Slavanskom Brodu”, u: *Dva stoljeća povijesti i kulture Židova u Zagrebu i Hrvatskoj*, ur. Ognjen Kraus (Zagreb, 1998), 396; Ljiljana Dobrovšak, “Prva konferencija Zemaljskog udruženja cionista južnoslavenskih krajeva Austrougarske Monarhije u Brodu na Savi 1909. godine”, *Scrinia Slavonica* 6 (2006), 246.

ovi su Brlićevi pobornici povikali prema Hugu Selingeru i njegovoj supruzi: “abzug čifuti! To vam je čifutska pobjeda!” U narednom broju *Posavske Hrvatske* izrečen je prijekor na račun Brlićevih pristaša, te ujedno još jednom ponovljen stav brodskih “frankovaca” prema Židovima: “U našoj stranci se ne pita niti za vjeru niti za narodnost, u našoj stranci je sakupljeno sve, što se priznade političkim narodom hrvatskim i što želi sreću i napredak miloj hrvatskoj domovini i patničkom našem narodu.”¹¹⁵

Brodski su Židovi, naime, u velikoj većini na izborima podržali pravaša Prebega, a isti je stav očito zauzeo i Hugo Selinger. Takva politička orijentacija pretežnoga dijela brodske židovske zajednice bila je predmetom i protužidovski intoniranih napisa u *Materinskoj riječi*.

Do otvorenijega političkog istupa Huga Selingera dolazi na samom kraju 1909. godine, nakon što je smrću Mate Piškorića¹¹⁶ ispražnjeno jedno mjesto u brodske gradskom zastupstvu, konkretno u prvomu brodskom izbornoštvu.¹¹⁷ Novi, naknadni izbor održan je 29. prosinca 1909. i tom je prigodom bez protukandidata i s 37 dobivenih glasova izabran Hugo Selinger.¹¹⁸

Izbor Huga Selingera za gradskog zastupnika potaknuo je novu polemiku među brodskim stranačkim tjednicima. Koalicijska *Materinska riječ* je u svom broju od 9. siječnja posvetila uvodni članak ovom izboru. Pored već uobičajenih kritika na račun brodskih pravaša okupljenih oko *Posavske Hrvatske*, članak se uglavnom bavio Selingerovom osobom. Novoga se gradskoga zastupnika višekratno nazivalo “mađaronom”, štoviše “mađarončinom”. Bila je to jedna od najtežih diskvalifikacija u političkomu govoru onoga doba, a koalicijско glasilo ove ocjene pritom nije potkrijepilo nikakvim argumentima. Za Selingera je rečeno da on “može biti samo rauchovac i to čisti rauchovac bez frankovačke primjese, to valjda i svaki telić u Brodu znade, a kamo li ne pravaš – starčevićanac”. Autor potpisan pseudonimom “Alfa” apelirao je na Brođane koji su poduprli ovaj izbor da se odvrte od brodskih pravaša budući da ovi zapravo pod krinkom patriotizma rade za vlastite interese: “Zar oni [građani – op. B. O.] još nevide, da se izborom starog magjarona Selingera unapredjuju redovi starčevićanski u gradskom zastupstvu, već da je taj izabran gradskim zastupnikom da podupire i unapredjuje samo kliku Benčević-Leskovac-Lorschy-Olujević,¹¹⁹ kojoj su posve drugi ciljevi pred očima, a Star-

¹¹⁵ “Žalostno”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. II., br. 9 (29. II. 1908), 4.

¹¹⁶ “† Mato Piškorić”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. III., br. 45 (6. XI. 1909), 3.

¹¹⁷ Gradski zastupnici bili su birani u dva izbornoštva, a prvo su činili oni porezni obveznici koji su uplaćivali najviši porez. Ujedno su samo pripadnici ovoga izbornoštva mogli biti kandidirani.

¹¹⁸ “Naknadni izbor”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. IV., br. 1 (1. I. 1910), 4.

¹¹⁹ Misli se na Stjepana Benčevića, Antuna Leskovca, Šandora Lorschyja i Andriju Olujevića, brodske pravaške prvake.

čevičeve ideje i program deveta im je briga. [...] Prema tomu dakle nije bilo kliki, koja se hvali da je starčevićanska, nužda birati ovakog magjarončinu kao što je poznat od godina H. Selinger i za toga kandidata magjaronu išao je bez nužde glasovati starčevićanac Čavčić, Hrženjak, Kettig, Kolak, Šarić, Vukelić i t. d. Zar ovi nisu bili kadri kliki u brk odbrusiti: Mi nećemo za magjaronu glasovati.” Iz ovoga članka također saznajemo da je u prvomu izbornoštvu grada Broda bilo 86 izbornika od kojih je 37 izašlo na izbore i dalo glas Selingeru. Među 86 izbornika njih bilo je 16 Židova, uključujući i Selingera, a 8 od ovih 15 je glasalo za Selingera.¹²⁰

U obranu Selingera je, posve očekivano, u svom narednom broju stala *Posavska Hrvatska*. Najprije su odbačene ničim argumentirane optužbe o Selingerovu “mađaronstvu”: “Ona [*Materinska riječ* – op. B. O.] mu predbacuje, da je magjaron, prem da i ona kao i celo naše gradjanstvo dobro znade, da niti g. Selinger niti njegov otac nikada ne glasovaše za vladinog kandidata, da bijahu uvijek opozicionalci.” Uz to, u istomu je članku rečeno da gradsko zastupstvo nije ni pozvano “tjerati politiku”, već da mu je zadaća štiti i unaprjeđivati interese grada, a da *Materinska riječ* u svom članku niti jednom riječju nije dokazala da Hugo Selinger nema sposobnosti za obnašanje dužnosti gradskoga zastupnika.¹²¹

Dana 25. ožujka 1910. brodski pristaše Starčevićeve stranke prava održali su sastanak s kojega su saborskom zastupniku brodskega izbornog kotara Aleksandru Horvatu uputili pismo u kojem su njemu i drugim njegovim stranačkim kolegama u hrvatskom Saboru izrazili potporu. Među 66 potpisnika ovoga pisma podrške bio je i Hugo Selinger.¹²²

Brodski zastupnik Aleksandar Horvat bio je u travnju 1910. izabran za zastupnika u Novom Marofu te položio zastupnički mandat za Brod. Stoga su 7. svibnja 1910. održani naknadni izbori za zastupnika brodskega izbornog kotara. HSK je kandidirala Hinka Hinkovića kojemu se s pravaške strane suprotstavio Vladimir Prebeg, a svoju je kandidaturu istaknuo i imenom nepoznati kandidat Hrvatske pučke seljačke stranke. Nakon oštrih predizbornih borbi, u prvomu krugu Prebeg je dobio 322 glasa, Hinković 303, a član stranke braće Radić 35 glasova. Pošto je Prebegu nedostajalo 9 glasova do apsolutne većine, održan je i drugi krug iz kojega je kao pobjednik i novi saborski

¹²⁰ “Hugo Selinger novi gradski zastupnik”, *Materinska riječ* (Slavonski Brod), br. 126 (9. I. 1910), 1.

¹²¹ “Gosp. Selinger i ‘Mat. R.’”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. IV., br. 3 (15. I. 1910), 3.

¹²² “Pozdrav i priznanica našim zastupnicima”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. IV., br. 14 (2. IV. 1910), 2.

zastupnik izašao Hinković. Dobio je 346, a Prebeg 324 glasova.¹²³ Među manjinom izbornika koja je glas dala za Prebega bio je i Hugo Selinger.¹²⁴

Tek desetak dana uoči ovog izbora brodskog zastupnika Vlada je raspustila gradsko zastupstvo u Brodu i imenovala povjerenika. Kao razlog ovom potezu bile su navedene određene protuzakonnosti u njegovu radu. Bivši zastupnici raspuštenoga zastupstva, a među njima i Hugo Selinger, uputili su potom na adrese svih velikih listova u Monarhiji izjavu u kojoj su odbacili ove optužbe, a Vladu su ujedno optužili da je raspuštanjem zastupstva nastojala pridonijeti uspjehu Hinkovićeve kandidature.¹²⁵

Izbori za novo gradsko zastupstvo u Brodu održani su 22. i 23. prosinca 1910., gotovo osam mjeseci nakon raspuštanja staroga. Hugo Selinger je ponovno bio među kandidatima Starčevićeve stranke prava kandidiranima u prvom izborništvu.¹²⁶ U prvomu izborništvu pobjedu je odnijela HSK, a u drugome Starčevićeva hrvatska stranka prava, pa tako Hugo Selinger nije bio ponovno izabran u zastupstvo.¹²⁷

Ubrzo po okončanju Prvoga svjetskog rata dolazi do značajnih promjena u poslovanju tvrtke *Viktor Selinger i sin*. Najprije su u lipnju 1919. u registru brodskoga Kotarskog suda kao Trgovačkog suda brisane dvije poslovne grane – bankovni posao i oblasno dozvoljena izvjestovnica za obrt i trgovinu, pa se *Viktor Selinger i sin* nakon toga bavio samo trgovačko-komisionim poslovima. Istoga su mjeseca u trgovačkom registru kao prokuristi tvrtke upisani i Hugov sin Živko Selinger, te posvojeni nećak Egon Pollak. Odmah potom *Viktor Selinger i sin* u Zagrebu osniva podružnicu koja se također bavila trgovačko-komisionim poslovima, a vodili su je kao vlasnik Hugo Selinger, odnosno kao prokuristi Živko Selinger i Egon Pollak. Podružnici je već 16. lipnja 1919. zagrebačko gradsko poglavarstvo kao obrtna oblast izdalo obrtnu dozvolu, a u trgovački registar zagrebačkoga Sudbenog stola upisana je 3. srpnja 1919.¹²⁸

Čini se da je u sljedećim godinama zagrebačka podružnica poslovala bolje od brodske središnjice, što je ponukalo Selingerove da u potpunosti

¹²³ “Naknadni izbor u Brodu”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. IV., br. 20 (7. V. 1910), 1; Artuković, “Parlamentarni izbori”, 325-326.

¹²⁴ “Tko je sve glasovao za Mosesa Hinkovića”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. IV., br. 21 (14. V. 1910), 4.

¹²⁵ “Izjava bivšeg gradskog zastupstva”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. IV., br. 20 (7. V. 1910), 2.

¹²⁶ “Braćo sugrađani! Braćo izbornici!”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. IV., br. 52 (17. XII. 1910), 1.

¹²⁷ “Sjajna pobjeda sviestnog građanstva”, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), god. IV., br. 52 [53!] (24. XII. 1910), 1.

¹²⁸ DAZ, OS, kut. 224, Fi-3568/33; “Upisi tvrdka”, *Narodne novine* (Zagreb), god. LXXXV., br. 171 (1. VIII. 1919), 4.

napuste Brod kao životnu i poslovnu sredinu, te ga zamijene Zagrebom. Najprije je 1923. zagrebačka podružnica proširila svoju djelatnost osnivanjem poslovnice za trgovačke i obrtničke poslove, a potom je i središnjica tvrtke premještena u Zagreb (brisana iz trgovačkog registra Kotarskoga suda u Brodu rješenjem istoga od 18. srpnja 1923.). Time je ranija zagrebačka podružnica postala središnjicom čiji je puni naziv glasio *Viktor Selinger i sin, trgovačko komisijoni posao i oblasno dozvoljena izvjestovnica za trgovinu i obrt / Viktor Selinger und Sohn, Handels Kommissionsgeschäft und behördlich bewilligtes Informations-Bureau für Handel und Gewerbe*. Sve su ove izmjene, uključujući i brisanje Živka Selingera koji je privremeno napustio tvrtku, upisane u trgovački registar rješenjem zagrebačkoga Sudbenog stola od 9. listopada 1923. Tvrtka je bila smještena u središtu grada, u Ilici 25, a u studenom 1928. preselila je na drugu, desnu stranu ulice, u zgradu na kućnom broju 26.¹²⁹

Od studenoga 1923. Viktor Selinger i sin ponovno mijenja opseg poslovanja, odnosno prestaje se baviti trgovačko-komisionim poslovima i zadržava tek poslovnicu za trgovačke i obrtničke informacije. Iduće, 1924., godine u tvrtku se vratio Živko Selinger i iznova bio upisan kao prokurist.¹³⁰

Hugo je sa suprugom Anicom Selinger r. Eichorn (? 1875.? – Topusko, 24. V. 1939.) živio u Frankopanskoj ulici, na kućnom broju 5. Hugo Selinger preminuo je 17. ožujka 1928. u jednomu bečkom sanatoriju, i pokopan je 23. ožujka na židovskome dijelu zagrebačkoga groblja Mirogoj.¹³¹ Supruga Anica nadživjela ga je jedanaest godina i preminula u kupalištu Topusko, u 64. godini života. Pokopana je na Mirogoju uz supruga.¹³² Hugo i Anica imali su dva sina, Živka (Slavonski Brod, 3. II. 1897. – New York, 1956.) i Viktora (Slavonski Brod, 1909. – Caracas, 1993.), te posvojenog sina Egona Pollaka, mlađeg sina Hugove sestre Berte (v. ranije).¹³³

4.1. Živko Selinger

Po smrti Huga Selingera tvrtku *Viktor Selinger i sin* kao jedini vlasnik najprije je naslijedio sin Živko Selinger, što je potvrdio i zagrebački Sudbeni stol svojim rješenjem od 27. rujna 1928. Kasnije iste godine, 13. prosinca, rješe-

¹²⁹ DAZ, OS, kut. 224, Fi-3568/33; “Upisi tvrtka”, *Narodne novine* (Zagreb), god. LXXXIX., br. 240 (18. X. 1923), 6.

¹³⁰ DAZ, OS, kut. 224, Fi-3568/33; “Upisi tvrtka”, *Narodne novine* (Zagreb), god. XC., br. 107 (8. V. 1924), 4.

¹³¹ “Umrli u Zagrebu”, *Obzor* (Zagreb), god. LXIX., br. 80 (21. III. 1928), 3; “Umro Hugo Selinger”, *Jutarnji list* (Zagreb), god. XVII., br. 5789 (18. III. 1928), 11; <http://www.gradskagroblja.hr/Trazilica/default.aspx#>

¹³² <http://www.gradskagroblja.hr/Trazilica/default.aspx#>

¹³³ Eldar, *Descendants*, s. p.

njem Sudbenoga stola u Zagrebu u trgovačkom je registru za inokosne tvrtke kod tvrtke *Viktor Selinger i sin* kao poslovni drug upisan Egon Pollak.¹³⁴

Živko Selinger se 18. kolovoza 1920. godine u Brodu oženio Bertom Schateles (Szatmárnémeti, danas Satu Mare, Rumunjska, 20. X. 1900. – New York, 1972.), kćerkom Mihályja i Line r. Katz. Berta je bila jedna od prvih studentica zagrebačkoga Medicinskog fakulteta, a njezin otac Mihály službovao je u Zagrebu kao nadzornik pri katastarskim mjerenjima. Živko i Berta su ubrzo preselili u Zagreb i živjeli su na Mažuranićevu trgu, na kućnom broju 3. Imali su dvoje djece: Blanku (Zagreb, 6. XII. 1924.) i Otta (Zagreb, 14. IX. 1929.).¹³⁵

Pod vodstvom Živka Selingera i Egona Pollaka *Viktor Selinger i sin* (puni naziv: *Viktor Selinger i sin, oblasno dozvoljena izvjestovnica za trgovinu i obrt*) dobro posluje. Uoči Drugoga svjetskog rata bila je to moderna, tehnički vrlo dobro opremljena trgovačka tvrtka. Imala je oko dvadeset zaposlenih činovnika, te dopisnike diljem Europe i u svakom većem mjestu u Jugoslaviji.¹³⁶ U međuratnom razdoblju Živko Selinger se javlja i kao autor tekstova o stručnim i staleškim pitanjima, objavljenih u slično profiliranim listovima.¹³⁷

U travnju 1941. godine Kraljevina Jugoslavija pod nasrtajem Trećega Reicha, Kraljevine Italije i njihovih saveznika doživljava brzi vojni i državni slom. Na njezinu bivšem prostoru osniva se, između ostalih, i Nezavisna Država Hrvatska u kojoj vlast preuzimaju ustaše predvođene Antom Pavelićem. Odmah po uspostavi ove tvorevine započinju sustavna rasna, vjerska i etnička proganjanja i fizička uništavanja Židova, Roma i Srba, ali na udaru su i svi drugi potencijalni protivnici ustaške vlasti. Rasne zakone prati organizacija sustava logora u kojima će tijekom rata živote izgubiti više desetaka tisuća Srba, dok će židovska i romska zajednica biti gotovo potpuno uništene (što u logorima u NDH, što u Auschwitzu i drugim logorima u koje su bili upućeni).

Živko je u Prvom svjetskom ratu kao dragovoljac služio na talijanskom bojištu. Bio je pričuvni časnik (kapetan druge klase) i kao takav je u ožujku 1941. bio unovačen u vojsku Kraljevine Jugoslavije. Za Travanjskoga je rata zarobljen kod Čuprije blizu bugarsko-srpske granice i potom kao ratni zarobljenik odveden u njemački logor Oflag XIII-B kraj Nürnberga (kasnije premješten u Oflag VI-C kraj Osnabrücka).¹³⁸

¹³⁴ DAZ, OS, kut. 224, Fi-3568/33; Državni arhiv Zagreb, Trgovinska komora, kut. 808; "Upisi tvrtka", *Narodne novine* (Zagreb), god. XCIV., br. 8 (10. I. 1928), 8; "Upisi tvrdka", *Narodne novine* (Zagreb), god. XCV., br. 23 (28. I. 1929), 8.

¹³⁵ Otto Z. Sellinger, 30. III. 2009. E-mail poruka za Branka Ostajmera.

¹³⁶ Otto Z. Sellinger, 30. III. 2009. E-mail poruka za Branka Ostajmera.

¹³⁷ Živko Selinger, "Das kaufmännische Auskunftswesen und dessen Abarten", *Jugoslavenski tekstilni vjesnik. Stručni list za cjelokupnu tekstilnu industriju i trgovinu u Jugoslaviji* (Zagreb), god. III., br. 2 (15. II. 1929), 18; Živko Selinger, "Pitanje informacione službe. Kako bi se mogla stvoriti zaista dobra trgovačko-informaciona služba", *Jugoslavenski Lloyd* (Zagreb), god. XXIV., br. 20 (26. I. 1932), 1-2.

¹³⁸ Otto Z. Sellinger, 24. IV. 2010. E-mail poruka za Branka Ostajmera.

Među prvim protužidovskim mjerama, poduzetima od strane novih državnih vlasti u Zagrebu, bilo je preuzimanje poduzeća u vlasništvu Židova. Nepuna dva tjedna po uspostavi Nezavisne Države Hrvatske ista je sudbina zadesila i tvrtku Živka Selingera i Egona Pollaka: dana 23. travnja preuzelo ju je Dioničko društvo "Croatia". Time je tvrtka *Viktor Selinger i sin* zapravo prestala postojati, pa je Državna riznica Nezavisne Države Hrvatske zatražila da se tvrtku briše iz trgovačkog registra.¹³⁹

Puni naziv tvrtke koja je nakon toga nastavila poslovati na istoj adresi (Ilica 26/I) i s vrlo sličnim opsegom posla bio je Oblasno dozvoljeni obavještajni zavod d. d. "Croatia". Prema jednom oglasu objavljenom 1942., "Croatia" je obavljala poslove naplate dospjelih i utuženih tražbina uključivo i državne tražbine, poslove revizije svih vrsta poduzeća po ovjerenim revizorima i sudbeno zaprisegnutim knjigovodstvenim vještacima, nudila je "brzo i solidno posve izpravne informacije o imućstvenim i inim prilikama svih banaka, industrijskih poduzeća, dioničkih društava te trgovaca i obrtnika", stručne savjete u pogledu organizacije poduzeća, adrese svih struka trgovine i industrije, stručno sastavljanje trgovačkih pisama u svim jezicima, pouzdane zastupnike i uspostavljanje veze s uvoznicima i izvoznicima, te posredovanje među dužnicima i vjerovnicima. Napokon, tvrtka koju je osnovala i kroz tri naraštaja vodila židovska obitelj, sada je oglašavala kako pribavlja "u najkraćem vremenu potrebite dokumente za dokazivanje arijskog porijekla".¹⁴⁰

Naposlijetku je 23. svibnja 1942. Državna Riznica Nezavisne Države Hrvatske, Ured za podržavljeni imetak, Odjel za državnu imovinu, navjeru i dugove donio odluku kojom se imetak izvjestovnice *Viktor Selinger i sin* podržavljuje u korist Nezavisne Države Hrvatske. Kao i drugi Židovi kojima je po istom obrascu i istim obrazloženjem bila oduzeta imovina, ni u ovom slučaju bivši vlasnici nisu imali pravo na naknadu, niti na žalbu (v. sliku 3).¹⁴¹

Već u drugoj polovici travnja 1941. zagrebački su Židovi pod prijetnjama organa ustaških vlasti bili prisiljeni organizirati prikupljanje kontribucije, odnosno osnovati *Odbor u stvari podavanja Židova za potrebe Države* (ili tzv. kontribucijski odbor). Taj je Odbor u narednim mjesecima prikupio velike količine novca i drugih dragocjenosti (vrijednosnica, zlata, srebra i dr.).¹⁴² Već 21. svibnja 1941. Berta Selinger predala je dragocjenosti u vrijednosti 7000 dinara tomu Odboru. Do podržavljenja pokretnina Selingerovih i tvrtke *Viktor Selinger i sin* došlo je 30. listopada 1942. Podržavljena imovina bila je procijenjena na 73,917.50 kuna. Od toga se 40.000 odnosilo na vrijednost ku-

¹³⁹ DAZ, OS, kut. 224, Fi-3568/33-4.

¹⁴⁰ *Priručni imenik izvoznika i uvoznika u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj* (Zagreb, 1942), s. p.

¹⁴¹ DAZ, OS, kut. 224, Fi-3568/33-3.

¹⁴² Goldstein, *Holokaust*, 162-165; Nada Kisić Kolanović, "Podržavljenje imovine Židova u NDH", *Časopis za suvremenu povijest* 30/3 (1998), 451.

ćanstva, a ostatak na vrijednosti i inventar Izvjestovnice *Viktor Selinger i sin* (udjel od 50%). Ostavši sama s djecom, Berta Selinger se nadala, poput mnogih drugih Židova, da bi i prijelazom na rimokatoličku vjeru mogla zaštititi obitelj od progona. U obrascu o obaveznoj prijavi imetka Židova i židovskih poduzeća, sastavljenom 29. lipnja 1941., Berta i njezina djeca Blanka i Otto bili su upisani kao rimokatolici (rođenjem Židovi). Odsutni Živko Selinger upisan je kao Židov.¹⁴³

U srpnju 1941. Berta s djecom preko Ljubljane i Portoroža odlazi u Italiju, u Milano, gdje ostaju do veljače 1943. Nakon što gotovo pogibaju u bombardiranjima savezničkih zrakoplova, napuštaju Milano i skrivaju se po manjim utočištima u provincijama Bergamo, Arezzo i Viareggio. Naposljetku se 4. svibnja 1944. zatječu u Rimu kojega oslobađaju američke snage. U međuvremenu je Viktor Selinger preko poznanstava u sjedištu Crvenoga križa uspio ishoditi da njegov brat Živko bude otpušten iz njemačkog logora. Međutim, Živko je pri prelasku talijanske granice bio uhićen od talijanskih vlasti i ponovno zatočen. U talijanskom su logoru ipak bili mnogo bolji uvjeti, a nakon talijanske kapitulacije Živko Selinger se pridružio ostatku obitelji.

Po konačnom završetku rata obitelj se, osim kćeri Blanke, nekoliko godina zadržava u Italiji, u Rimu. Živko Selinger bio je nesklon komunizmu i nije se želio vraćati u novu Jugoslaviju, a u Rimu je pronašao dobro zaposlenje pri tamošnjem uredu UNRRA-e (Uprava Ujedinjenih naroda za pomoć i obnovu). Nakon 1948. ipak odlučuju napustiti Italiju, i isprva su u nedoumici da li poći u Venezuelu, u kojoj je već živio Živkov brat Viktor, ili u Sjedinjene Američke Države. Naposljetku se odlučuju za Sjedinjene Države, poglavito iz razloga što je Živko Selinger u njima prepoznao zemlju punih demokratskih sloboda i ravnopravnih mogućnosti za sve. Italiju napuštaju u siječnju 1950. godine i nastanjuju se u New Yorku. Zahvaljujući odličnom poznavanju engleskoga jezika – bio je anglofil i predratni član *British Councila* u Zagrebu – Živko Selinger se zaposlio kao urednik za jugoslavenska pitanja na radiju Slobodna Europa. Preminuo je od leukemije 1956. godine. Njegova supruga Berta radila je kao knjižničarka u knjižnici burze na Wall Streetu. Preminula je 1972. godine.¹⁴⁴

Blanka Selinger vjenčala se u ožujku 1943. s Rudolfom Kandelom (? – Hamburg, 2003.), studentom medicine. Po svršetku rata vratili su se u Jugoslaviju gdje je Blanka završila studij farmacije, a Rudolf medicinu. Rudolf je potom u Zagrebu specijalizirao ortopedsku kirurgiju, a u drugoj polovici šezdesetih odselili su u Hamburg. Kći Sonja (Zagreb, 1950.) doktorirala je ekonomske znanosti, i udala se za Manfreda Lanhsteina, socijaldemokratskoga političara koji je jedno vrijeme, za kancelara Helmuta Schmidta, obnašao i

¹⁴³ HDA, Ponova-DKI, kut. 832, 1084.

¹⁴⁴ Otto Z. Sellinger, 13. V. 2009., 5. VI. 2009., 31. I. 2010. i 22. V. 2010. E-mail poruke za Branka Ostajmera.

dužnost ministra u saveznoj vladi. Lea Rebecca (1985.), Sonjina i Manfredova kći, pohađa doktorski studij na sveučilištu u Oxfordu.¹⁴⁵

Nakon završetka rata, Otto Z. Sellinger u Rimu nastavlja prekinuto školovanje. Upisao je i 1948. godine završio francuski *Lycée Chateaubriand*, stekavši *baccalauréat ès sciences*. Iste godine upisao je studij kemije na rimskom Sveučilištu, gdje studira do odlaska u Sjedinjene Američke Države 1950. godine. U Americi se upisuje na Tehnički institut MIT u Cambridgeu, Massachusetts. Diplomirao je 1954. biologiju, a školovanje potom nastavio u New Orleansu, na Sveučilištu Tulane, gdje je 1958. godine doktorirao biokemiju. Usavršavao je celularnu biologiju 1958.-1959. u Leuvenu, Belgiji, kod profesora Christiana de Duvea, dobitnika Nobelove nagrade 1974., a 1959.-1960. radi u Rimu, u laboratoriju profesora Ernsta B. Chaina, još jednog nobelovca (1945.). U to vrijeme razvija poseban interes za područje neurokemije. Od 1961. do 1964. radi kao asistent na Sveučilištu Tulane u New Orleansu, a od 1965. do umirovljenja 1993. godine radi kao istraživač u Znanstvenom institutu za mentalno zdravlje (*Mental Health Research Institute*) Sveučilišta u Michiganu. Rezultate svojih istraživanja objavio je u 119 recenziranih članaka u američkim i međunarodnim časopisima, te u 19 poglavlja u knjigama.¹⁴⁶

Godine 1955. stekao je američko državljanstvo i promijenio ime iz Oto H. (Hugo), kako je bilo upisano u matici rođenih, u Otto Z. (Živko) Sellinger. Iz dječaćkih dana, kada mu je otac Živko s posla donosio poštanske marke iz inozemstva, potječe i zanimanje Otta Z. Sellingera prema poštanskim markama, a napose je spomena vrijedna njegova zbirka klasičnih maraka i pisama Belgije. Ta je zbirka često izlagana i nagrađivana na mnogim svjetskim izložbama.¹⁴⁷

Za doktorskoga studija u New Orleansu Otto je upoznao buduću suprugu Myriam Arostegui (1927.), rodnom iz Nikaragve. Vjenčali su se 1955. godine, a danas žive u Ann Arboru, Michigan. Otto i Myriam imaju četiri sina i sedmero unučadi: Victor Alejandro (New Orleans, 1955.) je oženio Cynthiju Bradley s kojom ima sina Alejandra-Alexa Živka (New Orleans, 1984.) i kćer Ženku (Ann Arbor, 1988.), Michael Otto (New Orleans, 1957.) je oženio Lisu Caterinu i otac je Gine (Northville, 1992.) i Josepha Otta (Livonia, 1994.), Daniel John (Rim, 1959.) je oženio Esther Mattson s kojom ima kćer Stephanie (San Jose, 1983.), dok je Alan (Ann Arbor, 1965.) u braku s Nancy Ramaglia s kojom ima sina Isaaca (Albuquerque, 1997.) i kćer Elisabeth (Menlo Park, 2000.).¹⁴⁸

¹⁴⁵ Otto Z. Sellinger, 11. VII. 2009. E-mail poruka za Branka Ostajmera; Eldar, *Descendants*, s. p.; Vesna Domany Hardy, "Reminiscencije nad jednim spomenarom", *Ha-kol* (Zagreb), br. 107 (studen-prosinac 2008), 55.

¹⁴⁶ Otto Z. Sellinger, 7. III. 2010. i 4. IV. 2010. E-mail poruke za Branka Ostajmera.

¹⁴⁷ Otto Z. Sellinger, 30. III. 2009. E-mail poruka za Branka Ostajmera.

¹⁴⁸ Otto Z. Sellinger, 7. III. 2010. E-mail poruka za Branka Ostajmera; Eldar, *Descendants*, s. p.

4.2. Viktor Selinger ml.

Mlađi sin Huga Selingera, Viktor, bio je u ranoj mladosti privučen idejama komunizma, te je bio blizak Komunističkoj partiji Jugoslavije. Drugi svjetski rat zatekao ga je u odori poručnika Vojske Kraljevine Jugoslavije. Zarobljen od Nijemaca, bio je izručen ustašama, ali nekako ipak dopijeva na slobodu nakon čega, navodno po nalogu Partije, napušta Nezavisnu Državu Hrvatsku i odlazi u Švicarsku. Kasnije se, ponovno slijedeći partijske naputke, prebacuje u drugu neutralnu zemlju, u Portugal.¹⁴⁹

Iz Portugala se Viktor Selinger želio prebaciti u Venezuelu, no te su mu planove omeli Britanci. Selinger se, naime, 21. travnja 1942. preko Lisabona žalio jugoslavenskoj vladi kako ga Britanci namjeravaju kod Lisabona skinuti s broda kojim je putovao u Venezuelu. Nekoliko mjeseci kasnije, 16. srpnja 1942., jugoslavenski otpravnik poslova u Lisabonu izvijestio je da "Selingera ne treba dovoditi u London" pošto mu je britanski Shipping Office skrenuo pažnju da se dotični viđao s "poznatim talijanskim agentima". I zastupnik Ministarstva vanjskih poslova u Lisabonu smatrao je da Selingeru ne treba dopustiti da putuje u London, budući da ima o njemu "negativne podatke".¹⁵⁰ Po svemu sudeći, Selinger je tada doista bio onemogućen u svojim namjerama, i u travnju 1943. još uvijek se nalazio u Lisabonu.¹⁵¹ O čemu je konkretno bila riječ kod ovih "negativnih podataka" o Viktoru Selingeru, odnosno kod njegovih susreta s "poznatim talijanskim agentima", nije poznato. Jedna od pretpostavki mogla bi biti da je Selinger preko određenih talijanskih kanala nastojao izbaviti brata Živka iz logora, ili posredovati kako bi se zaštitila Živkova obitelj. Iza "negativnih podataka" mogla bi se, pak, kriti saznanja o Selingerovoj komunističkoj prošlosti i njegovoj suradnji s Narodnooslobodilačkim pokretom početkom rata, no i ovdje je riječ o pretpostavci za koju nemamo potvrde u izvorima.

Nakon rata Viktor Selinger se nastanjuje u Venezueli i u Caracasu 1950. osniva brodarsku agenciju *Agencia Selinger CA* koja se bavi robnim prometom između Južne Amerike i Europe. Ženio se u dva navrata, ali nije imao potomaka. Njegova agencija i danas djeluje pod nazivom *The Selinger Group, Shipping Agents and Logistic Specialists*.¹⁵²

¹⁴⁹ Otto Z. Sellinger, 5. VI. 2009. E-mail poruka za Branka Ostajmera; Eldar, *Descendants*, s. p.

¹⁵⁰ Milan Ristović, *U potrazi za utočištem. Jugoslavenski Jevreji u bekstvu od holokausta* (Beograd, 1998), 257. Na citiranu se mjestu Selingera navodi kao Huga Selingera, no očito je riječ o Viktoru Selingeru, koji je iz nepoznatih razloga naveden pod imenom svoga pokojnog oca Huga. Selinger se ovdje, naime, navodi kao "intendantski rezervni poručnik", što odgovara za Viktora Selingera.

¹⁵¹ Ristović, *U potrazi*, 207.

¹⁵² Eldar, *Descendants*, s. p.

5. Obitelj i odvjetci Lavoslava Selingera

Lavoslav Selinger rođen je kao Leopold, ali je zarana kroatizirao ime. Podjednako rano, s 14 godina, napustio je formalno obrazovanje i posvetio se novinarstvu, započevši kao dostavljač, a potom i suradnik zagrebačkoga *Agramer Tagblatta*.¹⁵³ Prvi zasad poznati, potpisani tekst Lavoslav Selinger objavio je 1887. godine u pravaškoj *Hrvatskoj*, a riječ je bila o otvorenom pismu upućenom Osječaninu Juliju Kaiseru i u pitanju osobne uvrede. Zbog navodnih uvreda izrečenih po Kaiseru na račun Selingera, potonji ga je dopisom na *Hrvatsku* javno proglasio “prostim svadljivcem”.¹⁵⁴

Početkom devedesetih godina XIX. stoljeća, i svakako ne kasnije od 1892., Lavoslav Selinger prelazi u Osijek i pridružuje se uredništvu osječkoga lista na njemačkom jeziku *Die Drau*.¹⁵⁵ Čini se da je Selinger i nakon prelaska u Osijek ostao suradnik *Agramer Tagblatta*, odnosno da je to bio barem do 1901. godine.¹⁵⁶ Prema nekim navodima, sredinu je promijenio na osobni poziv Juliusa (Julija) Pfeiffera, dugogodišnjega urednika i vlasnika *Die Drau*.¹⁵⁷ *Die Drau* su bile novine duge tradicije, osnovane 1867. godine, a posljednja dva desetljeća XIX. stoljeća list je u prvom redu poznat kao poluslužbeni list vlade bana Dragutina Khuen-Héderváryja.

Ubrzo je Selinger postao druga osoba u listu, odmah nakon Pfeiffera. Preuzeo je većinu poslova u listu, od samoga vođenja lista, prikupljanja i uređivanja materijala do uređivanja mjesne rubrike. Naknadno mu je Pfeiffer i javno priznao zaslugu za proširenje kruga čitateljstva, a što je bilo ostvareno bogatim i raznovrsnim sadržajima.¹⁵⁸

U okolnostima kada je cjelokupni javni život bio prožet politikom, ni bavljenje strogo lokalnim pitanjima nije bilo izuzetak. Lavoslav Selinger bio je kao “drugi čovjek” *Die Drau* od osječke i šire oporbe često izvrgavan napadima, kritikama, pa i sudskim tužbama. Jedan od poznatijih i po mnogo čemu zanimljivih slučajeva bio je sudski spor do kojega je došlo između Selingera i Antuna Pšika, dugogodišnjega (1890.-1901.) zapovjednika Dobrovoljnoga vatrogasnog društva u osječkom Gornjem gradu.¹⁵⁹

¹⁵³ Eldar, *Descendants*, s. p.

¹⁵⁴ Lavoslav Selinger, “Gosp. Juliju Kaiseru”, *Hrvatska* (Zagreb), br. 129 (8. VI. 1887), 3.

¹⁵⁵ Julius Pfeiffer, “Sechzig Jahre ‘Die Drau’”, *Die Drau* (Osijek), god. LXIX., br. 202 (8. IX. 1927), 2; Eldar, *Descendants*, s. p.

¹⁵⁶ “Zaruke”, *Hrvatska* (Zagreb), br. 248 (28. X. 1901), 2; “Zaruke”, *Obzor* (Zagreb), god. XLII., br. 249 (29. X. 1901), 2.

¹⁵⁷ “Lavoslav Selinger”, *Jugoslavenski Lloyd* (Zagreb), god. XXX., br. 299 (31. XII. 1938), 2; “Umro Lavoslav Selinger”, *Novosti* (Zagreb), god. XXXII., br. 358 (31. XII. 1938), 5.

¹⁵⁸ Julius Pfeiffer, “Sechzig Jahre ‘Die Drau’”, *Die Drau* (Osijek), god. LXIX., br. 202 (8. IX. 1927), 2.

¹⁵⁹ *Spomenica Dobrovoljnoga vatrogasnog društva*, 12, 14.

Naime, od 1893. osječko gornjogradsko Dobrovoljno vatrogasno društvo preuzelo je odvoz smeća i polijevanje ulica u Osijeku, te opskrbu gradskog stanovništva vodom. Ova će opskrba, odnosno vatrogasni vodovod, kasnije prerasti u osječki gradski vodovod. Osobite zasluge za preuzimanje i vršenje ovih aktivnosti pripisivane su Antunu Pšiku, tadašnjemu društvenom zapovjedniku.¹⁶⁰ Međutim, nisu svi pozitivno gledali na rad gornjogradskih vatrogasaca, odnosno njihova vodstva. U kritikama se isticao osječki list *Die Drau*. Pfeifferov je list u ožujku 1895. objavio dva članka u kojima je zbog malverzacija povezanima sa spomenutim poslovima odvoza smeća i prodaje vode prozvan društveni zapovjednik Antun Pšik. U člancima se tvrdilo da je zapovjednik Pšik samostalno i bez nadzora raspolagao prihodima od nedavno preuzetih poslova, te da je pritom na štetu Društva ostvarivao osobnu korist. U drugomu od ovih članaka rečeno je da od 1895. uvedena stroža kontrola nad društvenim financijama. Time su isključene sve moguće nepravilnosti, pa se, navodno, u tim novim okolnostima Pšik rijetko pojavljuje u vatrogasnom spremištu.¹⁶¹

Iako nisu bili potpisani, nije bila tajna da iza članaka stoji Lavoslav Selinger. Njegove prozivke Pšika i jedan dio drugih gornjogradskih vatrogasaca nisu ostavljale ravnodušnima, i odlučili su se osobno, uz vremenski odmak od nekoliko mjeseci, osvetiti novinaru. Kako se čini, prema prethodnom dogovoru Pšik i još četrnaest vatrogasaca dočekali su Selingera u osječkom Gradskom vrtu u nedjelju 21. srpnja, i tom je prigodom, nakon kraće prepirke između Pšika i Selingera, izbio i fizički sukob pri kojemu su se Pšiku pridružili i ostali vatrogasci. Naposljetku je, dakako, mnogo gore prošao *Dravin* novinar. Da do izgreda nije došlo spontano, te da su odgovorni za nj bili Pšik i njegovi kolege, potvrđuje i redarstvena kazna kojima im je već sutradan određena globa: Pšik je osuđen na 30, a ostali na 20 forinti globe. Selinger je, osim toga, protiv njih podnio i sudsku tužbu.

Zagrebački *Obzor* objavio je dopis anonimnoga osječkog dopisnika koji nije krio zadovoljstvo zbog Selingerove sudbine. Prema njemu, prvi je Selinger zamahnuo svojim štapom na Pšika, potom mu je potonji ovaj udarac “kvitirao sa tri izvanredno vruće zaušnice”, da bi se na koncu umiješali i ostali vatrogasci “te je moj čivo izvukao dobrih batina”.¹⁶² Na ovaj je dopis

¹⁶⁰ Stjepan Sršan i Vilim Matić, *Dobrovoljno vatrogasno društvo Osijek, Gornji grad 1872.-1897.* (Osijek, 1997), 27-28, 81-82.

¹⁶¹ [Lavoslav Selinger], “Von der oberstädter Feuerwehr”, *Die Drau* (Osijek), god. XXVIII., br. 34 (17. III. 1895), 3; [Lavoslav Selinger], “Von der oberstädter Feuerwehr”, *Die Drau* (Osijek), god. XXVIII., br. 39 (28. III. 1895), 2. Prema zagrebačkom *Obzoru*, osječki je list ovim člancima namjeravao osujetiti ponovni Pšikov izbor na mjesto društvenoga zapovjednika. “Porotna razprava”, *Obzor* (Zagreb), god. XXXVII., br. 106 (7. V. 1896), 3.

¹⁶² “Izlemali magjaronskog novinara”, *Obzor* (Zagreb), god. XXXVI., br. 175 (1. VIII. 1895), 3. Vežano uz ovako slobodno sročeni *Obzorov* naslov, valja imati na umu – a razumljivo je da to, primjerice, *Obzor* kao suprotstavljeno političko glasilo nije imao – da se je moglo biti suradnik “mađaronskoga” lista a ne biti nužno istovremeno pobornik mađarske nacionalne

reagirao Selinger i ustvrdio da nije istina da je on prvi udario Pšika i da mu je potom Pšik uzvratilo, već da je istina – a kako je utvrđeno i po svjedocima tijekom redarstvene rasprave – da je njega Pšik “sa još 14 njemu odanih vatrogasaca, nakon predhodnog dogovora, mene u gradskom vrtu dočekao i ondje napao, te da sam taj napadaj odvratio udarcem sa štapom”.¹⁶³

Autoru ovih redaka nije poznato kakav je bio ishod Selingerove tužbe protiv Antuna Pšika i njegovih kolega vatrogasaca, no čini se da je osječki kotarski sud – pred kojim je vođena ova rasprava – ili blago kaznio ili čak oslobodio optužene. Naime, nezadovoljstvo ovim sudskim postupkom iskazao je i veliki župan Virovitičke županije Teodor grof Pejačević, i to na ponešto neobičan, boljim demokratskim običajima protivan način: dana 31. svibnja 1896. obratio se izravno na bana Khuen-Héderváryja i založio se da državno nadodvjetništvo u Zagrebu uzme u razmatranje ovaj te još jedan slučaj. Pejačević se u svom dopisu požalio na navodnu pristranost osječkog suda u ovim slučajevima, odnosno tvrdio je da je sud uzimao u zaštitu oporbeno opredijeljene optuženike.¹⁶⁴

Antun Pšik je na Selingerovu tužbu odgovorio protutužbom, odnosno tužio ga je za uvredu poštenja u ranije spomenutim člancima objavljenima na stranicama *Die Drau* u ožujku 1895. godine. Porotna rasprava o ovom predmetu održana je pred zagrebačkim Sudbenim stolom 7. i 8. svibnja 1896.

Od samoga početka ovaj je spor nosio u sebi politička obilježja, ali suđenjem u Zagrebu bio je osobito ispolitiziran. Očitovalo se to na zanimljiv način i u izboru pravnih zastupnika tužitelja u optuženoga: Pšik je angažirao

ideje. Bilo je, naime, i onih koji su bili profesionalni novinari, onih koji su iz životne nužde prihvatili dobro plaćenu suradnju u prorežimskim novinama, ili onih koji su u takvim listovima pratili nepolitičke teme. Dovoljno je spomenuti primjere književnoga kritičara Janka Iblera koji je bio dugogodišnji urednik službenih *Narodnih novina*, ili Martina Šarića – uvjerenjem pravaša – koji je u istim *Narodnim novinama* pisao o gospodarskim temama i povremeno mijenjao urednika.

¹⁶³ “Izlemali magjarskoga novinara”, *Obzor* (Zagreb), god. XXXVI., br. 179 (6. VIII. 1895), 3.

¹⁶⁴ U drugomu slučaju istaknuti oporbeni političar dr. Vladimir Kovačević tužio je zbog uvrede poštenja osječkoga trgovca Đuru pl. Mindszentyja, rezultat čega je bila osuda potonjeg. Prema Pejačeviću, ova osuda “izazvala je sveobće negodovanje u redovima lojalnog i mirnog građanstva, te ovo obiedjuje uredujućeg sudca napose, kotarski sud osječki u opće s pristranosti za korist pravaškog prvaka u Osieku Dr. Vladimira Kovačevića”. Takav postupak suca i sudbene oblasti, nastavlja Pejačević, “demoralizatorno djeluje na lojalno i mirno građanstvo”. Na samom kraju svog dopisa Pejačević se obazire i na slučaj Selinger-Pšik: “Isti pogovori proti sudovanju ovdašnjega kr. kotarskog suda šire se i u predmetu kaznene rasprave suradnika ‘Die Drau’, Selingera proti vatrogascu Pšiku, radi djelotvornog napadaja potonjega sa 15 vatrogasaca na prvoga prošle godine u ovdašnjoj gradskoj bašći. I ovaj slučaj zaslužio bi dosta pobližje objektivno izpitivanje kazneno razpravnih spisah i osuda.” Hrvatski državni arhiv Zagreb, Predsjedništvo Zemaljske vlade, kut. 499, 2573-1896.

osječkoga odvjetnika Vladimira Kovačevića¹⁶⁵, jednoga od osječkih oporbenih prvaka, a Selingera je branio također osječki odvjetnik Hugo Spitzer¹⁶⁶, u nadolazećim godinama jedan od istaknutijih osječkih članova Narodne stranke, a ujedno i jedan od cionističkih prvaka u Osijeku.

Na suđenju je Lavoslav Selinger priznao da je autor inkriminiranih članaka, a branio se da je te tekstove napisao na molbu nekih izvršnih članova gornjogradskoga Dobrovoljnog vatrogasnog društva. U svoje je obranu, također, priložio i bilance ovoga društva za godine 1894. i 1895., a iz kojih je, prema njemu, bila razvidna istinitost njegovih navoda. Optužba je Selingeru suprotstavila više svjedoka koji su posvjedočili da je Antun Pšik poštena osoba, odnosno isključivali mogućnost da bi mogao biti odgovoran za nedjela kakva mu je Selinger pripisivao.¹⁶⁷ Sud je naposljetku presudio u korist tužitelja, i Lavoslav Selinger je osuđen na tri dana strogoga zatvora i podmirenje sudskih troškova.¹⁶⁸

Jedan od zanimljivijih trenutaka iz dvodnevne rasprave bio je politički intonirani pledoaje odvjetnika Kovačevića za kojega je, između ostaloga, rekao i sljedeće: “[...] imade kod nas vrst šornalista, koji nastoje, da svoje sugradjane biede i poštenje im oduzimaju, te kao od zanata podkapaju tudje poštenje. Čast našoj domaćoj štampi, ali mi imademo u Osieku takov list, kojemu nije ništa sveto i kojemu g. Pšik nije prvi, što ga je napao. I biskup

¹⁶⁵ Vladimir Kovačević (Osijek, 1865. – Osijek, 1919.), odvjetnik i političar. Gimnaziju završio u Osijeku, pravo studirao u Beču. Odvjetničku pisarnicu u Osijeku otvorio 1893., a od 1907. je i kraljevski javni bilježnik. U hrvatski Sabor izabran 1908. godine na listi Hrvatsko-srpske koalicije. Istaknuo se u Osijeku radom na osnutku i snaženju hrvatskih društava. Osnovao 1895. u Gornjem gradu Hrvatsku gradsku čitaonicu i bio joj predsjednikom do smrti, suosnivač je Prve hrvatske dioničke tiskare i *Narodne obrane*, kojoj je neko vrijeme bio i odgovorni urednik. “† Vladimir Kovačević”, *Hrvatska obrana* (Osijek), god. XVIII., br. 178 (7. IX. 1919), 1-2.

¹⁶⁶ Hugo Spitzer (Osijek, 19. XII. 1858. – Zagreb, 14. VIII. 1936.), odvjetnik. Od 1897. do 1927. predsjednik Židovske bogoštovne općine u Osijeku, dugi niz godina predsjednik Odvjetničke komore u Osijeku. Sudionik Prvoga cionističkog kongresa u Baselu 1897. godine. Bio je urednik stručnoga časopisa *Pravnik*. Reuben Eldar, “Osječki nadrabini dr. Samuel Spitzer i njegovi potomci”, *Ha-kol* (Zagreb), br. 88 (travanj-svibanj 2005), 46-47. Hugo Spitzer je bio i osnivač te urednik *Osječkoga tjednika*, o čemu više u daljnjem tekstu ovoga rada.

¹⁶⁷ Ovi svjedoci optužbe bili su Josip Fischbach, Josip Feth, Mirko Graff, Antun Fabing, Eduard Krajčović, Miroslav Szekely, Matija Türk, Dragutin Laubner, sve bivši ili trenutni članovi Vatrogasnoga društva. Optužba je također priložila i nalaz revizora Juliusa Miskolczyja, koji nije osobno svjedočio. U svojim su iskazima svjedoci potvrdili postojanje sukoba u Društvu, što je rezultiralo i istupanjem jednoga broja članova. Međutim, i ovi su članovi izjavili da su se s Pšikom sukobili zbog njegova neugodnog karaktera, a da nemaju sumnji u njegovo osobno poštenje.

¹⁶⁸ “Porotna razprava”, *Narodne novine* (Zagreb), god. LXII., br. 107 (8. V. 1896), 5; “Porotna razprava”, *Narodne novine* (Zagreb), god. LXII., br. 108 (9. V. 1896), 4; “Porotna razprava”, *Obzor* (Zagreb), god. XXXVII., br. 106 (7. V. 1896), 3-4; “Porotna razprava”, *Obzor* (Zagreb), god. XXXVII., br. 107 (8. V. 1896), 3-4.

Strossmayer nije prošao bolje u onaj čas, kada je darovao 10.000 for. za gradnju crkve. Isti list u osobi Pfeiffera osudjen je radi grdne uvriede nanešene hrvatskomu gradjanstvu grada Osieka.”¹⁶⁹ Neimenovani list iz Kovačevića izlaganja bio je, dakako, *Die Drau*, a dotična presuda *Dravinu* uredniku Juliusu Pfeifferu bila je izrečena pred sudom u Zagrebu prethodne, 1894., godine i bila je u posrednoj vezi sa Strossmayerovim novčanim prilogom od 10.000 forinti za gradnju župne crkve u Osijeku.¹⁷⁰ Lavoslav Selinger se potom osvrnuo na Kovačevićevu ocjenu novinskih prilika u Osijeku i rekao da odbacuje njegove objede budući da ga drži nekompetentnim da o tome sudi, a Selingerov branitelj Spitzer je u svom pleoajeu zatražio odbacivanje optužbi, a također požalio zbog politizacije i prevelika značaja koji se pridaje slučaju.¹⁷¹ Na samomu kraju rasprave, prije izricanja presude, tužitelj Kovačević je kao otegotne okolnosti naveo “zločestu školu, neporočnost i mladost” Lavoslava Selingera, dok je branitelj Spitzer kao olakotnu okolnost naglasio da si je Pšik već pribavio zadovoljštinu “kakovu mu naime nijedan sud nebi mogao dati, naime da je obtuženika pred ogromnim občinstvom sa šestnaest vatrogasaca u javno šetalištu šakama napao”. Dometnuo je također da se u Selingerovo ime ograđuje od Kovačevićeva navoda o “zločestoj školi” u kojoj se, tobože, Selinger kretao.¹⁷²

Selinger i njegov pravni zastupnik Spitzer nisu se mirili s presudom zagrebačkoga Sudbenog stola, i 10. svibnja 1896. podnijeli su žalbu.¹⁷³ O žalbi je tek punih godinu dana kasnije – 22. svibnja 1897. – raspravljao Stol sedmorice u Zagrebu kao vrhovno sudište, i presudom ovoga suda žalba je odbijena, a ranija presuda potvrđena. Stol sedmorice je ujedno odredio da se i *Die Drau* kazni gubitkom jamčevine u iznosu od 60 forinti. Osječki je list, također, bio obvezan objaviti ovu presudu.¹⁷⁴

¹⁶⁹ “Porotna razprava”, *Obzor* (Zagreb), god. XXXVII., br. 107 (8. V. 1896), 3.

¹⁷⁰ Biskup je spomenuti iznos darovao 1891., a sva osječka oporba pozdravila je njegov potez. *Die Drau* je, s druge strane, uzvratila kritikama na račun iste oporbe, osobito odvjetnika Matije Štefinovića kao jednoga od njezinih vođa, a sve je završilo sudskim sporom na kojemu je Pfeiffer bio osuđen na četrnaest dana strogoga zatvora i plaćanje globe. “Na obranu poštenja pok. odvjetnika dra. Matije Štefinovića”, *Obzor* (Zagreb), god. XXXV., br. 130 (8. VI. 1894), 3-4; “Na obranu poštenja pok. odvjetnika dra. Matije Štefinovića”, *Obzor* (Zagreb), god. XXXV., br. 131 (10. VI. 1894), 4-5. Na ovom mjestu nije naodmet napomenuti da je đakovački biskup učestalo bio na udaru lista *Die Drau* na čijim je stranicama bio prozivan prvenstveno zbog navodnoga mačehinskog odnosa prema rodnomu Osijeku.

¹⁷¹ Prema *Obzoru*, Spitzer je sljedećim riječima iznio vlastito viđenje cijeloga slučaja: “Ova je stvar nekad imala lokalni interes, a i to samo za toli tiesan krug, da je branitelju sa gledišta osječčkoga lokalnoga patriotizma čisto žao, što je ta stvar donešena ovamo, ma da ona spada u onaj kućni inventar, koji se po pravilima dobrog ukusa najbolje kod kuće pere.” “Porotna razprava”, *Obzor* (Zagreb), god. XXXVII., br. 107 (8. V. 1896), 3.

¹⁷² “Porotna razprava”, *Obzor* (Zagreb), god. XXXVII., br. 107 (8. V. 1896), 3-4.

¹⁷³ “Zum Pressprocess Pšik contra Selinger”, *Die Drau* (Osijek), god. XXIX., br. 56 (12. V. 1896), 3.

¹⁷⁴ “Im Pressprocesse Pšik-Selinger”, *Die Drau* (Osijek), god. XXX., br. 61 (25. V. 1897), 3.

Ime Lavoslava Selingera veže se i uz *Osječki tjednik* kojemu je jedno vrijeme bio i urednik. *Osječki tjednik* je izlazio od 12. veljače 1906. do 14. lipnja 1908., tiskan je u Tiskari Julija Pfeiffera, a pokretač, izdavač i odgovorni urednik bio je osječki odvjetnik Hugo Spitzer.¹⁷⁵ *Osječki tjednik* je bio nezavisan list, ali od početka je zauzeo jasan politički program koji se sastojao u očuvanju trenutnoga političkoga sustava utvrđenog Ugarsko-hrvatskom nagodbom iz 1868., te u populariziranju ideja Narodne stranke.¹⁷⁶ Nakon pobjede Hrvatsko-srpske koalicije na saborskim izborima održanima u svibnju 1906., te raspada Narodne stranke do kojega je došlo nedugo potom, Spitzer se povukao s mjesta urednika, ne skrivajući razočaranje posljednjim političkim događanjima.¹⁷⁷ Od 24. broja, odnosno od 25. lipnja 1906. uredništvo je preuzeo Lavoslav Selinger.

Tek nekoliko mjeseci nakon gašenja *Osječkoga tjednika* Lavoslav Selinger je u Osijeku pokrenuo novi list pod nazivom *Pozor*. Program lista sažeto je predstavljen u uvodniku prvoga broja, a u osnovnom bila je riječ o čistoći Nagodbe te održavanju i učvršćenju dobrih i prijateljskih odnosa “naprama posestrimi Ugarskoj”.¹⁷⁸ Selinger je kao odgovorni urednik potpisivao *Pozor* do njegova 35. broja, a od 36. broja, odnosno od 18. listopada 1908. naslijedio ga je Dragutin Oršanić,¹⁷⁹ dotadašnji član uredništva.¹⁸⁰ Bio je to prvi list s dostavom u kuću o prodajom preko uličnih kolportera.¹⁸¹ Sa 154. brojem od 10. srpnja 1909., uslijed “nepredvidljivih zaprieka”, *Pozor* se ugasio.¹⁸²

Sve ovo vrijeme Selinger je i nadalje bio član uredništva *Die Drau*. Sredinom Prvoga svjetskog rata Julius Pfeiffer se povukao s mjesta urednika *Die Drau* i prepustio uredništvo Lavoslavu Selingeru.¹⁸³

¹⁷⁵ Marina Vinaj, *Građa za bibliografiju osječkih novina 1848.-1945.*, neobjavljeni magistarski rad (Zagreb, 2001), 25; Marina Vinaj, *Povijest osječkih novina 1848. - 1945.* (Osijek, 1998), 27-28.

¹⁷⁶ “Naš program”, *Osječki tjednik* (Osijek), god. I., br. 1 (12. II. 1906), 1.

¹⁷⁷ Hugo Spitzer, “Čitaocima ‘Osječkog Tjednika’”, *Osječki tjednik* (Osijek), god. I., br. 22 (11. VI. 1906), 1.

¹⁷⁸ “Naš program”, *Pozor* (Osijek), god. I., br. 1 (6. IX. 1908), 1.

¹⁷⁹ Dragutin Oršanić (Zagreb, 1883. – Zagreb, 1932.), novinar. Pučku školu završio u Ogulinu, realku u Zagrebu. Novinarsku karijeru započeo suradnjom u *Hrvatstvu* 1904. godine. Izdavao list *Čujmo*, bio glavni urednik varaždinskoga *Zavičaja* i osječkoga *Pozora*, suradivao u *Dnevnom listu* (Zagreb), *Jutarnjem listu*, *Narodnim novinama*, *Agrarmer Zeitungu*, *Hrvatskom pravu*, *Hrvatskim novostima* i *Hrvatskoj domovini*. Osnovao *Zagrebačku korespondenciju* koja je djelovala deset godina. Služio se pseudonimom Likotinović. “Rad udruženja”, *Novinar. Organ Jugoslovenskog novinarskog društva* (Zagreb), god. VI., br. 11 (31. X. 1929), 123; <http://www.gradskagroblja.hr/Trazilica/default.aspx>

¹⁸⁰ “Iz uredništva”, *Pozor* (Osijek), god. I., br. 36 (18. X. 1908), 2.

¹⁸¹ Božo Plevnik, *Stari Osijek* (Osijek, 1987), 127; “Dozvoljena kolportaza u Osijeku”, *Pozor* (Osijek), god. I., br. 2 (8. IX. 1908), 2.

¹⁸² “Našim čitateljima!”, *Pozor* (Osijek), god. II., br. 154 (10. VII. 1909), 1.

¹⁸³ Julius Pfeiffer, “Sechzig Jahre ‘Die Drau’”, *Die Drau* (Osijek), god. LXIX., br. 202 (8. IX. 1927), 2. Usp. Marija Malbaša, “Drau, Die”, *Enciklopedija Jugoslavije*, 3, Dip-Hid (Zagreb, 1968), 83.

Selinger je ostao urednik *Die Drau* narednih trinaest godina, do proljeća 1929. godine. Dana 28. veljače 1929. izašao je posljednji broj *Die Drau* pod njegovim uredništvom. U ovomu je broju Selinger objavio da list prestaje izlaziti, a da on već od idućega dana započinje izdavati novi dnevnik pod nazivom *Der Abend* (*Večer*), i da će ga tiskati u Prvoj hrvatskoj dioničkoj tiskari. Selinger je najavio da će novi list zadržati program i smjer koje je imala *Die Drau* za njegova dugogodišnjeg uredništva, kao i to da će biti dostavljen svim pretplatnicima *Die Drau*. Ujedno je izrazio uvjerenje, zasnovano na svom bogatom novinarskom iskustvu, da će *Der Abend* naići na snažnu potporu kod najširih slojeva stanovništva.¹⁸⁴ Međutim, ovaj Selingerov potez, po svemu sudeći, nije bio usuglašen s izdavačima lista. Dva dana kasnije konzorcij *Die Drau*, vlasnik lista, izdao je posebno izdanje *Die Drau* u kojemu je pretplatnicima poručeno da će list i nadalje izlaziti, a isti su ujedno bili zamoljeni da ostanu vjerni i da ne uzimaju novopokrenuti *Der Abend* kao zamjenu. Prema ovom priopćenju, Selinger je izdavačima tek 26. veljače pismeno priopćio da napušta uredništvo, iako je ugovorom bio obvezan na jednomjesečni otkazni rok. Na ovaj je način, prema izdavačima, njihov bivši urednik – znajući kako je potrebno nekoliko dana da bi se pro našlo novoga urednika i prijavilo ga se nadležnim vlastima – nastojao polučiti privremenu obustavu lista.¹⁸⁵ I doista, nakon prekida od nekoliko dana, *Die Drau* je 5. ožujka ponovno izlazila, ali svi pokušaji izdavača da održi list ostat će bez uspjeha i list će se ugasiti još iste godine.

U podnaslovu lista *Der Abend* bilo je rečeno da je posrijedi nezavisni dnevnik (unabhängiges Tagblatt), organ za politiku i gospodarstvo (Organ für Politik und Volkswirtschaft). Lavoslav Selinger bio je naveden kao vlasnik, izdavač i odgovorni urednik lista. *Der Abend* je bio tiskan u Prvoj hrvatskoj dioničkoj tiskari. Prvi broj je objavljen 1. ožujka 1929., a posljednji 11. siječnja 1930., dakle list je izlazio nepunih godinu dana.¹⁸⁶ Uredništvu Selingerova *Der Abend* pridružili su se i Julije Pfeiffer, te Harry Weingrubner kao dopisnik iz Praga.¹⁸⁷

Der Abend su bile posljednje dnevne novine na njemačkom jeziku u Osijeku, i njihov je neuspjeh svakako označavao još jednu etapu u širenju

¹⁸⁴ Lavoslav Selinger, “‘Der Abend’”, *Die Drau* (Osijek), god. LXII, br. 49 (28. II. 1929), 1; “‘Die Drau’ – prestala izlaziti”, *Hrvatski list* (Osijek), god. X., br. 60 (28.14) (1. III. 1929), 6.

¹⁸⁵ “An unsere Abonnenten und Leser!”, *Die Drau* (Osijek), god. LXII, br. 51 (5. III. 1929), 1; “‘Die Drau’ će opet izlaziti”, *Hrvatski list* (Osijek), god. X., br. 62 (3. III. 1929), 6; “‘Die Drau’ opet počela izlaziti”, *Hrvatski list* (Osijek), god. X., br. 65 (6. III. 1929), 6.

¹⁸⁶ Marina Vinaj, “Grada za bibliografiju osječkih novina 1848.-1945.”, *Knjižničarstvo* 7 (2003), br. 1/2, 19.

¹⁸⁷ “Rad udruženja”, *Novinar. Organ Jugoslovenskog novinarskog udruženja* (Zagreb), god. VI., br. 9 (14. IX. 1929), 107. Potonji je ostao član uredništva do gašenja lista, nakon čega je prešao u osječku *Jugoslavensku zastavu*. “Rad udruženja”, *Novinar. Organ Jugoslovenskog novinarskog društva* (Zagreb), god. VIII., br. 8 (februar 1933), 64.

hrvatskoga duha u Osijeku. I u kasnijim godinama u gradu su izlazile njemačke novine, ali nikada više nije pokrenut dnevnik. Gašenje *Der Abenda* bilo je povod *Hrvatskomu listu*, drugom osječkom dnevniku, da se osvrne i sagleda prošlost njemačkih novina u gradu na Dravi: "Prestankom 'Der Abenda' nestaje u Osijeku konačno njemačkoga dnevnika. 'Der Abend' je zapravo bio nasljednik stare 'Die Drau', koja je prošle godine prestala izlaziti. 'Die Drau' je prije nekih 60 godina osnovao pok. Jakob Frank, a onda je preuzeo g. Julije Pfeiffer, u čijim je rukama kroz decenije bila vodeći list u Osijeku i Slavoniji. Poslije svjetskog rata prešla je 'Die Drau' u druge ruke, pak ubrzo u vlasništvo jednog konzorcija. Uređivao ju je g. Lavoslav Selinger, koji je kod nje inače radio preko 30 godina. Prošle godine pokrenuo je g. Selinger svoj vlastiti list 'Der Abend', a 'Die Drau' je prestala izlaziti. Uskoro, evo, za njom je završio i 'Der Abend'. Njemački je dnevnik mogao u Osijeku opstojati u svoje doba, dok osječko građanstvo nije bilo nacionalno organizirano kao danas. Jer čim se u Osijeku pojavio prvi hrvatski dnevnik i hrvatstvo se počelo buditi 'Die Drau' je počela padati, a kad se pojavio 'Hrvatski list', počeo je teren za njemački dnevnik bivati sve užji, a broj pretplatnika i čitatelja sve manji. Nisu ga mogli uzdržati ni rutinirani novinari kao g. Julije Pfeiffer i Lavoslav Selinger."¹⁸⁸

Obustavivši *Der Abend*, Lavoslav Selinger nije napustio novinarstvo. Najprije je postao suradnikom zagrebačkoga dnevnika *Morgenblatt*. Na Selingerovu odluku da se pridruži *Morgenblattovu* uredništvu mogla je utjecati okolnost da je u ovom je listu u to vrijeme surađivao i Julije Pfeiffer. Također, *Morgenblatt* je ujedno bio nasljednik negdašnjega *Agramer Tagblatta* u kojemu je Selinger započeo svoju novinarsku karijeru.

Prema *Hrvatskom listu*, Selinger je sa suradnjom u *Morgenblattu* istovremeno promijenio i sredinu te preselio iz Osijeka u Zagreb.¹⁸⁹ Nadalje, prema knjižničnomu katalogu Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu, Lavoslav Selinger je tijekom najvećega dijela 1930. godine, od broja 39 do broja 327, bio i urednik *Morgenblatta*.¹⁹⁰ I ovaj podatak potvrđuje da je Selinger barem tijekom te, 1930., godine živio u Zagrebu, jer logično je pretpostaviti da list nije mogao uređivati iz Osijeka.

¹⁸⁸ "Der Abend' prestao izlaziti", *Hrvatski list* (Osijek), god. XI., br. 11 (3124) (12. I. 1930), 9.

¹⁸⁹ "Der Abend' prestao izlaziti", *Hrvatski list* (Osijek), god. XI., br. 11 (3124) (12. I. 1930), 9;

¹⁹⁰ Ove podatke nije bilo moguće provjeriti uvidom u ovo godište *Morgenblatta*, budući da ovaj list, kao i velik broj drugih iz razdoblja do 1945., trenutno nije dostupan istraživačima u zagrebačkoj Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci.

Nakon epizode s uređivanjem *Morgenblatta*, Selinger se, po svemu sudeći, vratio u Osijek i ondje živio do 1936. kada je u dobi od 66 godina preselio u Novi Sad gdje mu je živjela kći Jelka sa suprugom i djecom.¹⁹¹

I za posljednjih godina života, provedenih u Novom Sadu, Lavoslav Selinger se bavio novinarskim radom, i pisao do pred samu smrt. Bio je suradnik zagrebačkoga *Jugoslovenskog Lloyd*a, nasljednika nekadašnjega *Hrvatskog Lloyd*a i jedinoga jugoslavenskog gospodarskog lista. Lavoslav Selinger preminuo je u Novom Sada 29. prosinca 1938., a o njegovoj su smrti izvijestili mnogi hrvatski/jugoslavenski listovi. Neki od ovih nekroloških tekstova su osobito vrijedni zbog biografskih podataka koje donose.

Jugoslovenski Lloyd je pisao da je Selinger “u gotovo pet decenija svoga predanog i savjesnog rada stekao neospornih zasluga kako za našu žurnalistiku, tako i za Osijek i njegovu okolicu, gdje je proveo najveći dio svoga života”. Pišući o suradnji s *Jugoslovenskim Lloyd*om, na istom je mjestu istaknuto: “Oduvijek je pokazivao veliki smisao za privredu, pa je kao naš dopisnik sve činio da što bolje štiti i propagira novosadske i vojvođanske privredne interese.”¹⁹²

Vrlo su zanimljivi i znakoviti oni pasusi iz nekroloških tekstova koji su na kraju Selingerova životnog puta sažimali njegove ideološke i političke nazore te djelovanje.

U nekrologu kojega je zagrebački *Jugoslovenski Lloyd* donio u povodu Selingerove smrti stoji: “Kao suradnik, a onda kao urednik i konačno nakon Ujedinjenja i kao vlasnik ‘Die Drau’ djelovao je pok. Selinger preko tri i pol decenija u Osijeku, pa je kroz to vrijeme i kao novinar i kao ugledan građanin pripomogao mnogo da se Osijek podigne kulturno i ekonomski. Upravo se može reći da se za to vrijeme u Osijeku nije ništa stvaralo bez njegove aktivne saradnje i pomoći. Iako je pripadao starijoj slavonskoj generaciji, koji je bila mnogo sklona unionizmu, pok. Selinger je sa velikim shvaćanjem naših nacionalnih potreba počeo već u 1918 godini da podupire jugoslavenski pokret, koji se je s osnivanjem osječkog dnevnika ‘Juga’¹⁹³ počeo širiti u Slavoniji, Srijemu i Vojvodini. Mi, koji smo ga dobro poznavali, znamo, da je pok. Selinger s iskrenim zadovoljstvom pozdravio historijsku neminovnost, naše narodno ujedinjenje i oslobodjenje, te daljnjim svojim radom sve

¹⁹¹ Eldar, *Descendants*, s. p. U jednom nekrologu (“Lavoslav Selinger”, *Jugoslovenski Lloyd* (Zagreb), god. XXX., br. 299 (31. XII. 1938), 2.) navedeno je da je preselio 1931. godine, no vjerojatno je ipak točan podatak o 1936. godini.

¹⁹² “Lavoslav Selinger”, *Jugoslovenski Lloyd* (Zagreb), god. XXX., br. 299 (31. XII. 1938), 2.

¹⁹³ Marina Vinaj, “Grada za bibliografiju osječkih novina 1848.-1945.”, *Knjižničarstvo* 7 (2003), br. 1/2, 20.

učinio da to veliko historijsko djelo shvate i prihvate mnogi naši slavonski i osječki građani, koji su svojom prošlošću i odgojem imali druge ideale.”¹⁹⁴

Na ovaj je način Lavoslav Selinger posthumno predstavljen i kao pobornik jugoslavenske ideje, a štoviše i kao promicatelj jugoslavenskoga nacionalnog unitarizma. Koliko su održive ove ocjene, danas je – uz oskudno izvorno gradivo – teško suditi, ali svakako ih valja uzeti s nemalom zadržkom, kao uostalom i one ranije o Selingerovu tobožnjem “mađaronstvu”. Te su ocjene u pravilu bile tendenciozne i određene trenutnim društveno-političkim prilikama, te su kao takve nesumnjivo manje vjerodostojne od ocjena onih koji su Lavoslava Selingera najbolje poznavali. Selingerov unuk Reuben Eldar sjeća se svoga djeda kao “hrvatskog nacionalista”, vrlo ponosnog na očevo prijateljstvo s biskupom Strossmayerom. Ovaj sud Eldar zasniva na vlastitom sjećanju, ali i na sjećanjima bake Hermine koja je punih osamnaest godina nadživjela svoga supruga.

O smrti Lavoslava Selingera izvijestio je i zagrebački *Obzor*, a ovaj je nekrolog po mnogočemu najneobičniji. Nepotpisani autor netočno je tvrdio da se pokojnik novinarskom pozivu posvetio nakon “svestranih studija u inozemstvu”, da je bio urednik osječke *Die Drau* do njezina gašenja, te da je u Novom Sadu “zaboravljen, i u slabim materijalnim prilikama, svršio život, pun borbe i razočaranja”. Na istom je mjestu – dakle u *Obzoru* u kojemu je Selinger svojedobno žigosan kao “mađaron” – izražena pohvala da je pokojnik kao član uredništava *Agramer Zeitung*a i *Agramer Tagblatta* “bio neobično valjan lokalni reporter”.¹⁹⁵ Više netočnosti potkralo se i u nekrologu objavljenu u zagrebačkom dnevniku *Novosti*, poput one da je Selinger 1928. preselio u Novi Sad. I autor ovoga teksta pohvalno je pisao o Selingerovim novinarskim sposobnostima, a o *Die Drau* i pokojnikovu uređivanju ovoga lista rekao je sljedeće: “I ako je ovaj list u tadanjim vremenima bio u mađaronskom taboru svi su mu ipak kao novini morali da priznadu vrsno vodstvo i uređivanje u čemu je bilo i ne male zasluge pokojnikove.”¹⁹⁶ Nekrolog u *Hrvatskom listu* bio je ponešto skromniji nego što bi bilo za očekivati od najutjecajnijega osječkog lista tog doba. O Selingeru je, između ostaloga, rečeno da su mu reportaže koje je pisao za *Die Drau* bile uzorne, te da je “pisao [...] isto tako dobro njemački kao i hrvatski”.¹⁹⁷

¹⁹⁴ Zanimljivo je uočiti da se u ovom nekrologu, iako se autor predstavlja kao dobar pokojnikov poznavatelj, pojavljuje više netočnosti. Kao godina Selingerova rođenja pogrešno je navedena 1869. (zapravo 1870.), a nije točan ni podatak o Selingerovu apsolviranju osječke gimnazije (ranije napustio školovanje). “Lavoslav Selinger”, *Jugoslavenski Lloyd* (Zagreb), god. XXX., br. 299 (31. XII. 1938), 2.

¹⁹⁵ “Smrt novinara Lavoslava Selingera”, *Obzor* (Zagreb), god. LXXVIII., br. 296 (30. XII. 1938), 4.

¹⁹⁶ “Umro Lavoslav Selinger”, *Novosti* (Zagreb), god. XXXII., br. 358 (31. XII. 1938), 5.

¹⁹⁷ “Umro Lavoslav Selinger”, *Hrvatski list* (Osijek), god. XIX., br. 361 (8313) (31. XII. 1938), 13. I Selingerov unuk, dr. Reuben Eldar, sjeća se da je djed i u privatnom životu bio

Godine 1910. osnovano je, nakon više godina priprema, Hrvatsko novinarsko društvo, a Lavoslava Selingera nalazimo među njegovim prvim članovima.¹⁹⁸ Članovi Društva mogli su, prema društvenim Pravilima, biti pravi i dobrotvorni, a pravi članovi su nadalje dijeljeni u tri skupine. Pravi član prve skupine bio je onaj “novinar od zanata, kojemu je novinarstvo jedino ili glavno zanimanje, a nema nikakve druge stalne zasluge ni prava na mirovinu”.¹⁹⁹ U narednim godinama na razne dužnosti u Hrvatskom novinarskom društvu bit će izabirani gotovo bez iznimke novinari zagrebačkih novina, i čini se da Lavoslav Selinger, kao ni drugi osječki novinari, nije obnašao nikakve društvene dužnosti.²⁰⁰ U svakom slučaju, ostaje nepoznato je li Selinger tijekom svoga života uzeo aktivnijega udjela u radu Hrvatskoga novinarskog društva, no čini se izvjesnim da je sve do smrti bio član Društva. Naime, na njegovo ime redovno nailazimo u popisima članova zagrebačke sekcije Jugoslovenskoga novinarskog udruženja,²⁰¹ bio je među redovnim članovima i prema popisu sačinjenom u svibnju 1938.²⁰² Prisustvovao je glavnoj godišnjoj skupštini zagrebačke sekcije Udruženja održanoj 25. siječnja 1931.²⁰³ Bio je član zagrebačke sekcije i 1935., i tom je prilikom naveden kao suradnik *Jugoslovenskoga Lloyd*a, a kao prebivalište mu je naveden Novi Sad.²⁰⁴

Lavoslav je svoju suprugu Herminu Neuman (Neumann) (Karlovac, 1874. – Jeruzalem, 1956.), opernu pjevačicu i članicu ansambla zagrebačkoga Hr-

vrlo pedantan u jezičnim pitanjima, te da je redovno ukazivao na pogreške u izgovoru i pisanju, kako u hrvatskom, tako i u njemačkom jeziku. Eldar, *Descendants*, s. p.

¹⁹⁸ *Spomenica Hrvatskog novinarskog društva. 1910.-2000.*, ur. Srećko Lipovčan (Zagreb, 2000), 120.

¹⁹⁹ *Spomenica Hrvatskog novinarskog društva*, 101. Među prvim članovima Društva bio je i Julius Pfeiffer (ovdje naveden kao Julijo), no on je bio pravi član u trećoj skupini. Član ove skupine mogao je biti “prigodni novinar, ako nije u strogom smislu literat ili stručnjak, zatim novinar, koji je vlasnik lista s jednim ili više stalnih suradnika”. *Isto*, 102, 120.

²⁰⁰ Najiscrpniji pregled povijesti Društva do sloma Austro-Ugarske Monarhije pružio je Srećko Lipovčan u radu “Društvo novinara između interesa javnosti i zahtjeva vlasti”, u: *Spomenica Hrvatskog novinarskog društva. 1910.-2000.*, ur. Srećko Lipovčan (Zagreb, 2000), 31-60.

²⁰¹ Vidi, primjerice: “Popis članova s pravom glasa”, *Novinar. Organ Jugoslovenskog novinarskog društva* (Zagreb), god. VI., br. 2 (20. XII. 1928), 29. Na ovom je mjestu kao datum početka članstva naveden 18. XII. 1910. Uz Selingerovo je ime navedeno da je novinar *Die Drau*.

²⁰² “Spisak članova Jugoslovenskog novinarskog udruženja – sekcija Zagreb sa stanjem 3. maja 1938.”, *Novinar. Organ Jugoslovenskog novinarskog udruženja* (Beograd), god. XI., br. 1 (jul 1938), 11.

²⁰³ “Zagrebačka sekcija J. N. U. u godinama 1928, 1929 i 1930.”, *Novinar. Organ Jugoslovenskog novinarskog društva* (Zagreb), god. VIII., br. 9 (oktobar 1931), 73.

²⁰⁴ “Popis redovnih i pripravnih članova Jugoslovenskog Novinarskog Udruženja na dan 26. maja 1935. god.”, *Novinar. Organ Jugoslovenskog novinarskog društva* (Beograd), god. IX., br. 1 (avgust 1935), 9.

vatskog narodnog kazališta,²⁰⁵ upoznao kada je kao novinar došao u Zagreb sa zadaćom da napravi razgovor s njom. Zaručili su se 1901., i vjenčali sljedeće godine, 19. siječnja. Hermina je bila rodom iz Karlovca, kći Moritza i Fanny r. Kaufmann.²⁰⁶ Njezina profesionalna karijera operne pjevačice okončala se, po svemu sudeći, u svibnju 1902. godine kada je vlada Khuen-Héderváryja donijela odluku o privremenom ukidanju Opere zagrebačkoga Kazališta.²⁰⁷ Hermina je i dalje povremeno nastupala, najčešće u dobrotvorne svrhe ili u obiteljskom krugu.²⁰⁸ Godine 1907. osnovano je Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, a njegova je Opera svoj prvi nastup zabilježila na gostovanju u Varaždinu 3. listopada 1907.²⁰⁹ Hermina Selinger nije bila članica njegova ansambla, ali u jednomu kasnijem novinskom članku nailazimo na podatak da je kao gošća pripomogla u samim počecima ove institucije, odnosno da je tijekom spomenutoga varaždinskog gostovanja nastupila s ulogama u komičnoj operi *Prodana nevjesta* Bedřicha Smetane, te opereti *Ksenija* Viktora Parme.²¹⁰

²⁰⁵ Herminu Neuman nalazimo u *Kazališnom godišnjaku* za 1901. godinu među članovima Hrvatskoga zemaljskog kazališta, konkretno u popisu glumica za operu i operetu, kojih je tada bilo sedam. Kao njezina adresa naveden je Zapadni perivoj 18. *Kazališni godišnjak za godinu 1901.* (Zagreb, s. a.), 34. Hermina Neuman je, pored repriza, nastupila i u sljedećim prazničnim predstavama i hrvatskim premijerama zagrebačkoga Hrvatskog narodnog kazališta: *Enoch Arden*, opera Viktora Hausmanna (premijera 12. prosinca 1898.), *Pikova dama*, opera Petra Iljiča Čajkovskog (27. prosinca 1898.), *Čarobna frula*, opera Wolfganga Amadeusa Mozarta (15. veljače 1899.), *Fatinica*, opereta Franza Suppéa (25. veljače 1899.), *Zlatni križ*, opera Ignaza Brüllla (11. ožujka 1899.), *Geisha*, opereta Sidneyja Jonesa (16. svibnja 1899.), *Ples u operi*, opereta Richarda Heubergera (10. ožujka 1900.), *Rienzi*, opera Richarda Wagnera (15. siječnja 1901.), *Maričon*, opera Srečka Albinija (23. studenoga 1901.), *Hoffmanove priče*, opera Jacquesa Offenbacha (19. travnja 1902.), *La Falotte*, opereta Lousia Varneya (8. svibnja 1902.). *Hrvatsko narodno kazalište 1894-1969. Enciklopedijsko izdanje*, gl. ur. Pavao Cindrić (Zagreb, 1969), 229, 274, 278, 295, 349, 452, 482, 556, 558, 590, 714.

²⁰⁶ Eldar, *Descendants*, s. p.; "Zaruke", *Hrvatska* (Zagreb), br. 248 (28. X. 1901), 2; "Zaruke", *Obzor* (Zagreb), god. XLII., br. 249 (29. X. 1901), 2.

²⁰⁷ Vlada je ovu odluku pravdala financijskim razlozima te naglasila da nije riječ o potpunom ukidanju, no u hrvatskoj je literaturi ukidanje Opere tumačeno ponajprije kao politički čin mađaranskoga bana. Milan Ogrizović, *Hrvatska opera (1870.-1920.)* (Zagreb, 1920), 34.

²⁰⁸ Eldar, *Descendants*, s. p. U Osijeku je, primjerice, nastupala 1903. godine ("Objavljeni koncerti gosp. prof. Hinka Geigera", *Narodna obrana* (Osijek), god. II., br. 261 (14. XI. 1903), 4.), a u rodnomu Karlovcu 1909. godine. U Karlovcu je nastupila s ulogom Rosalinde u *Šišmišu*, opereti Johanna Straussa, a njezin je nastup bio pohvaljen u karlovačkom *Glasonoši*: "Kao gošća u 'Šišmišu' prikazala se občinstvu gdje Neuman-Selinger, naša vrlo obljubljenja umjetnica, koja je svagdje kao Karlovačanka danom prilikom rodu glas dizala. Glasom gospodje Neuman-Selinger je uvijek onaj isti zvonki, kako ga još od prije znamo, a možda je sada krepčiji. Osobito umiljat i fin je njen pijano u visini, kako je to osobito umjetnički izvela u Zajčevoj pjesmi 'Ti si moj'. Ovako lijepo još nečusmo pjevati Zajčevu kompoziciju. Burni pljesak občinstva bio je izražaj oduševljenja – a štovatelji odbariše ju sa kitama cvieća." "Gostovanje gdje Herme Selinger u Karlovcu", *Pozor* (Osijek), god. II., br. 141 (24. VI. 1909), 3.

²⁰⁹ Dragan Mucić, *Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku 1907.* (Osijek, 1967) 65-81.

²¹⁰ "Aus den ersten Jahren des Nationaltheaters. Ein Gespräch mit Dr. Nikola Andrić", *Die Drau* (Osijek), god. LXIX., br. 9 (14. I. 1927), 1. Herminu Selinger ne spominje D. Mucić u svojoj iscrpnoj, u prethodnoj bilješci navedenoj knjizi o prvoj sezoni osječkoga Kazališta.

Lavoslav i Hermina imali su dvoje djece, Jelku (Osijek, 1903. – Haifa, 1992.) i Milana (Osijek, 1905. – Kiriat Motzkin, Izrael, 1958.), te posvojenoga sina Alfreda Pollaka, najmlađega sina Lavoslavove sestre Berte (v. ranije).²¹¹ Selingerovi nisu bili tradicionalna židovska obitelj; Lavoslav je bio asimilant, nadjenao je djeci kršćanska imena i dao ih u državne, a ne u židovske škole. Nikada nije išao u sinagogu niti je dao obrezati sina Milana. Supruga Hermina bi povremeno otišla u sinagogu, i za šabat u domu palila svijeće.²¹²

5.1. Milan Selinger

Milan Selinger oženio je Mary Druzovec iz Maribora i živjeli su u Zagrebu, gdje je on radio kao računovođa u Müllerovoj ciglani na Črnomercu. Bio je, poput oca i za razliku od sestre, asimilant koji je uživao u blagodatima života. Po osnivanju Nezavisne Države Hrvatske, supruga Mary uspijeva ga privremeno zaštititi od progona, a 1943. bježe u Italiju. U Rimu Mary kasnije otvara ekskluzivni modni salon s dizajnerskom odjećom, a Milan joj pomaže. Naposljetku se ipak razvode, i Milan 1947. odlazi u Izrael gdje je radio kao fizički radnik i preminuo 1958.²¹³

5.2. Jelka Lederer r. Selinger

Jelka Selinger završila je školske godine 1920./21. Viši ženski licej u Osijeku, pedagoški smjer. To je bila prva generacija na liceju.²¹⁴ U nedostatku slobodnih učiteljskih mjesta, radila je kao činovnica. S prijateljicama, nacionalno svjesnim Židovkama, redovno je, bez znanja roditelja, pohađala i sudjelovala na predavanjima o cionizmu. U tom je okružju upoznala i budućega supruga, odvjetnika i istaknutoga cionista Miroslava (Fritz) Lederera (Feričanci, 30. VIII. 1890. – Jeruzalem, 1955.). Lederer, unuk znamenitoga osječkog rabina Samuela Spitzera (rabin u Osijeku 1853.-1895.), školovao se u Orahovici, Osijeku, Beču i Zagrebu. U Zagrebu je doktorirao pravo, neko vrijeme radio je u odvjetničkom uredu svoga ujaka Huga Spitzera, a potom prihvatio mjesto savjetnika jedne međunarodne tvrtke s glavnim uredom u Novom Sadu. Vjenčali su se u Osijeku 1926., a nekoliko godina kasnije, uslijed Ledererove promjene radnoga mjesta, preselili u Novi Sad gdje su postali istaknuti članovi tamošnje židovske zajednice i cionističke organizacije. U braku su imali dvoje djece: Reubena (Osijek, 27. XI. 1926.) i Dinu (Novi Sad, 1932.).

²¹¹ Eldar, *Descendants*, s. p.

²¹² Eldar, *Descendants*, s. p.

²¹³ Eldar, *Descendants*, s. p.

²¹⁴ *Gimnazije u Osijeku*, 130.

Odmah po izbijanju Travanjskoga rata 1941. i pred mađarskom okupacijom Ledererovi najprije bježe u Bosnu, a zatim u Zagreb gdje su živjele majka i sestra Miroslava Lederera. Ondje se zadržavaju nekoliko mjeseci, a potom odlaze na područje Dalmacije pod talijanskom okupacijom. Talijani ih zatim interniraju u Italiju, u Cocconato d'Asti, gdje ostaju do 1943. i njemačke okupacije Italije. Tada su prisiljeni još jednom bježati, ovoga puta u Švicarsku koja im pruža pribježište do svršetka rata. U kolovozu 1945. prisiljeni su, zajedno s drugim izbjeglicama, napustiti Švicarsku i vraćaju se u Jugoslaviju, u Novi Sad. Miroslav Lederer bio je tajnik novosadske Židovske općine. Krajem 1948., odmah po osnutku Izraela i za trajanja rata za nezavisnost, obitelj Lederer s jednom od prvih iseljeničkih skupina, iseljava u Izrael. Prije napuštanja Jugoslavije morali su potpisati izjavu kojom se odriču jugoslavenskoga državljanstva i svih nekretnina.²¹⁵ U slučaju Ledererovih, kao i u slučaju većine drugih članova i potomaka obitelji Selinger, odluka o preseljenju u Izrael bila je ponajprije motivirana tragičnim iskustvom holokausta, odnosno željom za napuštanjem sredine (Hrvatske, Jugoslavije) u kojoj se mogao dogoditi zločin takvih razmjera, i u okvir kojega su smrtno stradali mnogi članovi uže i šire obitelji. Pored toga, u manjoj mjeri na ovu je odluku utjecalo razočaranje novom Jugoslavijom i njezinim društveno-političkim sustavom. U Izraelu se obitelj Lederer najprije nastanjuje u Jeruzalemu, a potom u Haifi gdje je Jelka radila kao zamjenica voditelja poslovnice jedne banke. Svih godina u Izraelu razgovorni jezik Jelke, Reubena i Dine ostaje hrvatski.²¹⁶

Reuben Lederer-Eldar je nakon Drugoga svjetskog rata završio novosadsku gimnaziju, i 1947. upisao studij medicine u Beogradu. Studij je privremeno prekinuo 1948. kada je iselio za Izrael, i nastavio ga 1950. na Medicinskom fakultetu u Jeruzalemu. Diplomirao je 1955. godine, te promijenio prezime u Eldar. Nakon diplome specijalizirao je neurologiju u bolnici Rambam u Haifi, a potom odlazi u London na specijalizaciju javnoga zdravstva. Od kolovoza 1967. do siječnja 1973. zapovjednik je Medicinskog korpusa i načelnik sanitetske službe Izraelske vojske (*Cahal*), s činom brigadnog generala. Nakon razvojačenja bio je ravnatelj bolnice Karmel u Haifi, ravnatelj Medicinskoga centra Rambam u Haifi, profesor zdravstvene administracije i prodekan Medicinskog fakulteta Sveučilišta Ben Gurion u Bar Shevi, te naposljetku, do umirovljenja 1993., ravnatelj rehabilitacijske bolnice Loewenstein u Raanani. I nakon umirovljenja ostaje aktivan, te osniva Odjel za studije onesposobljenosti.

Godine 1979. na poziv Svjetske zdravstvene organizacije (dalje: SZO) odlazi u Manilu (Filipini) i priključuje se uredu Organizacije za Pacifik. Godinama je također bio savjetnik Europskoga ureda SZO za pitanja rehabi-

²¹⁵ O prvim poslijeratnim iseljavanjima Židova iz Jugoslavije snimljen je dokumentarni film *Obećana zemlja*, prikazan na Hrvatskoj televiziji 9. listopada 2008. U filmu je, između ostalih, o svojim iskustvima svjedočio i dr. Eldar.

²¹⁶ Eldar, *Descendants*, s. p.; Reuben Eldar, 10. IV. 2010. E-mail za Branka Ostajmera;

litacije i skrbi za starije osobe. Godine 1992. SZO mu povjerava zadaću da na čelu izaslanstva prouči stanje rehabilitacijskoga sustava stradalnika rata na prostoru bivše Jugoslavije. Tada se po prvi put nakon punih pola stoljeća vraća u Hrvatsku; zagrebačkim ulicama posljednji je put hodao kao dječak u proljeće 1941., s ponižavajućom žutom zvijezdom na rukavu, i sa zabranom pohađanja kinâ, bazenâ i nogometnih utakmica (pa i onih voljenoga *Građanskog* na koje ga je vodio ujak Milan). Nakon obilaska bolnica i rehabilitacijskih centara u Hrvatskoj podnio je SZO-u izvješće nakon kojega Hrvatska dobiva znatnu financijsku pomoć iz Švedske i Kanade. Tako je u Krapinskim toplicama mogao biti organiziran Hrvatski centar za rehabilitaciju traumatskih ozljeda mozga.

Od 1996. godine počasni je član Hrvatskoga liječničkog zbora, od 2001. sudjeluje kao gostujući profesor u nastavi na Sveučilištima u Splitu, Osijeku, Zagrebu, Mostaru i Ljubljani. Svojim radom i prenošenjem bogatih iskustava mnogo je pomogao izobrazbi hrvatskih zdravstvenih djelatnika, osobito na područjima rehabilitacije i vrsnoće medicinske skrbi. Autor je brojnih stručnih medicinskih radova, jedan dio kojih je objavio i u Hrvatskoj. Između ostaloga, bio je član uredništva i redovni suradnik *Croatian Medical Journala*. Na hrvatskom jeziku objavio je, između ostaloga, udžbenik *Vrsnoća medicinske skrbi* (Zagreb, Medicinska naklada, 2003.), a suautor je knjige *Fizikalna medicina i rehabilitacija u Hrvatskoj* (Zagreb, Naklada Frank, 2000.). Godine 2007. odlikovan je Redom Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića, najvišim državnim odlikovanjem u području znanosti. Napokon, 2008. godine ponovno dobiva hrvatsko državljanstvo.²¹⁷

Svoju suprugu, Novosađanku Evu Smetanu (Novi Sad, 1926. – Haifa, 1973.), preživjelu zatočenicu Auschwitza koja je u holokaustu izgubila čitavu obitelj, upoznao je neposredno nakon Drugoga svjetskog rata i prije napuštanja Jugoslavije. U Izraelu su dobili dvije kćeri, Dorit (Jeruzalem, 1957.) i Noa (Haifa, 1963.), u čijemu je odgoju, nakon bolesti i prerane smrti majke Eve, pomogla baka Jelka. Dorit je doktor medicine, samohrana majka dvojice sinova, Adama (Tel Aviv, 1998.) i Yalija (Tel Aviv, 1999.). Noa je fizioterapeutkinja i udana je za Daniela Zakaija. Od njih potječu sin Assaf Reuben (Tel Aviv, 1999.) i kći Noga Eva (Beit Hananya, 2004.).²¹⁸

²¹⁷ Eldar, *Descendants*, s. p.; Reuben Eldar, "Personal Narrative of prof. Reuben Eldar, Laureate of Croatian Decoration for Humanitarian Work", *Croatian Medical Journal* 46 (2006), br. 6, 801-804; Vlasta Kovač, "Intervju Reuben Eldar", *Ha-kol* (Zagreb), br. 88 (travanj-svibanj 2005), 41-44; Eldar, "Osječki nadrabrin dr. Samuel Spitzer", 49; Reuben Eldar, 10. IV. 2010. E-mail za Branka Ostajmera; Ana Šomlo, "Novosađjani u Izraelu" (<http://www.makabijada.com/novisad.htm>); Biserka Lovrić, "Razgovor s prof. dr. Reubenom Eldarom, izraelskim liječnikom i doajenom svjetskoga zdravstva. 'Sretan sam ako imalo idem stopama Andrije Štampara'", *Nedjeljni vjesnik* (Zagreb), god. VI., br. 1452 (16. III. 2003), 25; Sandra Milković, "Odlikovanje. Liječnik dr. Reuben Eldar dobio najveće hrvatsko priznanje za znanost. 'Veseli me orden zemlje gdje su me htjeli ubiti'", *Nedjeljni jutarnji* (Zagreb), god. X., br. 3355 (14. X. 2007), 6 (dostupno i na: <http://www.jutarnji.hr/dr-elder-veseli-me-orden-zemlje-gdje-su-me-htjeli-ubiti/27222>).

²¹⁸ Eldar, *Descendants*, s. p.

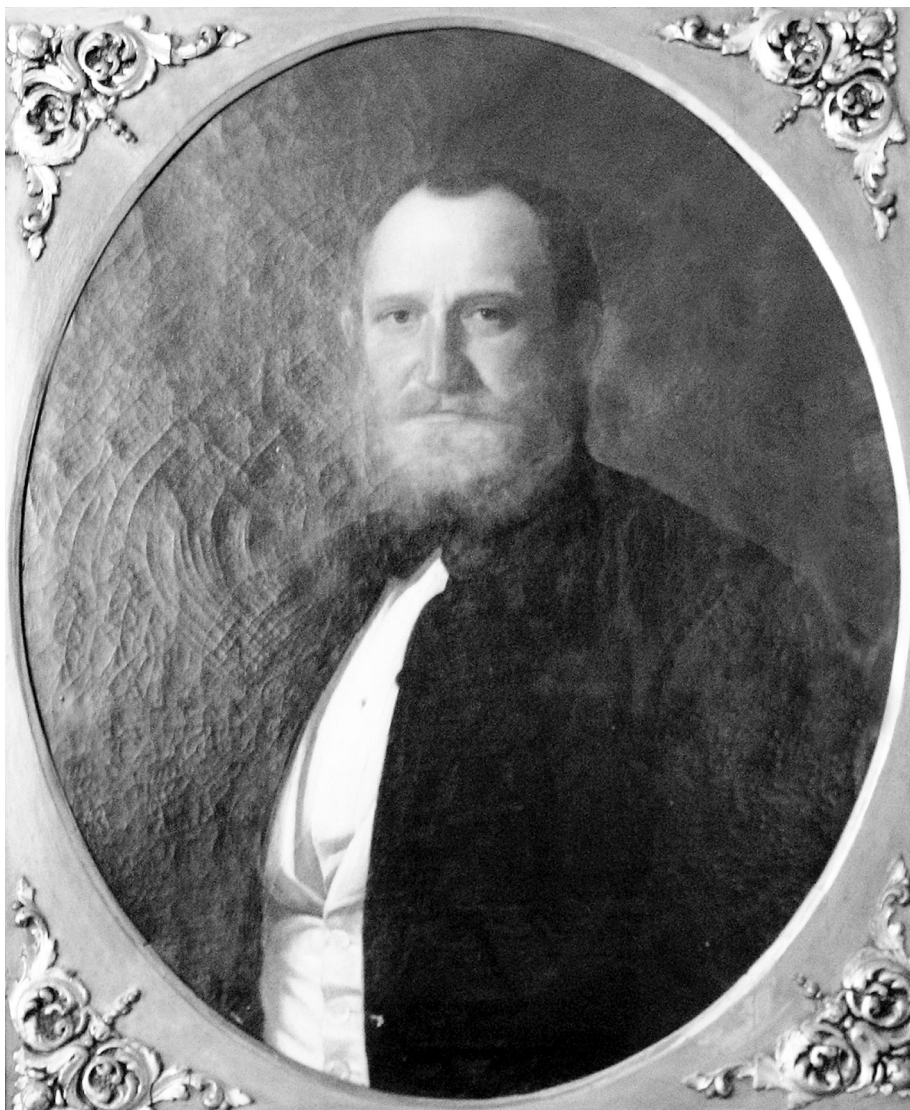
Dina Lederer-Wohl, akademska medicinska tajnica, udala se u Izraelu za Ramija Wohla (1927.-1972.). Majka je dviju kćeri, Michal (1956.) i Irit (Haifa, 1962.). Michal, novinarka na Izraelskom radiju, udala se za psihologa Ilana Litvera, i majka je dva sina, Ofera (Tel Aviv, 1983.) i Jonatana (Tel Aviv, 1987.) s kojima živi u Tel Avivu. Irit, producentica, udala se za Moshea Shanija, i s njim ima kćer Sharon (Tel Aviv, 1987.) i sina Daniela (Tel Aviv, 1993.). Dina Lederer-Wohl danas živi kao umirovljenica u Tel Avivu.²¹⁹

6. Zaključak

Dva stoljeća duga povijest obitelji Selinger zrcali i povijest hrvatskih Židova u Hrvatskoj, njihovo "zlatno doba" i njihovu tragediju. Više je članova ove obitelji – uključujući i potomke ženskih grana – utisnulo značajan i vrijedan trag u gospodarstvu, kulturi, znanosti i politici Hrvatske. Ovi su pojedinci nedvojbeno zaslužili da se pokuša istražiti njihov rad, a ispisivanje njihovih životopisa ujedno je od značaja i za bolje razumijevanje mnogih važnih događaja i procesa u Hrvatskoj, a naročito na području Slavonije. Prije svih, spomena su vrijedni Viktor Selinger, trgovac i poduzetnik, istaknut politički i kulturni djelatnik, pokrovitelj mnogih humanitarnih i kulturnih društava. Na dva posve različita polja rada svoje su (sp)osobnosti potvrdila dva njegova sina: Hugo je preuzeo i dalje razvio očevu tvrtku, osobito nakon preseljenja i prijenosa iste u Zagreb, a Lavoslav se, gonjen nemirnim duhom, posvetio u to doba ne odveć uvaženoj profesiji novinara, te je tijekom polustoljetne profesionalne karijere radio u više novina, kao raznoslač, dopisnik, suradnik, urednik, vlasnik i izdavač. S Drugim svjetskim ratom, Nezavisnom Državom Hrvatskom i bezumnim rasizmom usađenim u temelje ove državne tvorevine, prijetnja "konačnoga rješenja" nadvila se i nad cjelokupnom hrvatskom židovskom zajednicom, uključujući i one njezine članove koji su, poput Selingerovih, življenjem i djelatnošću naraštajâ bili ukorijenjeni u hrvatsko društvo. Mnogi članovi obitelji Selinger su stradali, a drugi su, spašavajući gole živote, izbjegli, najčešće zauvijek. Nakon bolnih i traumatičnih iskustava Drugoga svjetskog rata i holokausta, preživjeli članovi obitelji potražili su nove životne sredine u Sjedinjenim Američkim Državama, Izraelu te drugdje širom svijeta. I među ovim potomcima bilo je onih koji su se u novim zavičajima svojim sposobnostima i postignućima izdignuli iznad prosječnosti. Dr. Otto Z. Sellinger doktorirao je biokemiju i ostvario zapaženu znanstvenu karijeru, a svjetskim je priznanjima odlikovana i njegova zbirka poštanskih maraka. Prof. dr. Reubenu Eldaru, doajenu svjetskoga zdravstva, uglednom stručnjaku za neurološku rehabilitaciju i vrsnoću medicinske skrbi, pripadaju nemjerljive zasluge za izgradnju i usavršavanje sustava za rehabilitaciju ratnih stradalnika, ali i za obrazovanje zdravstvenoga osoblja u Hrvatskoj. Odlikovan je Redom Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića,

²¹⁹ Eldar, *Descendants*, s. p.

a 2008. godine ponovno mu je dodijeljeno hrvatsko državljanstvo. Na ovaj se način, kroz osobni životni put Reubena Eldara, na neki način zaokružila, a vjerojatno i zaključila dva stoljeća duga prisutnost obitelji Selinger i njezinih odvjeta u Hrvatskoj, povijest obilježena usponima i padovima, radostima i tugama, priznanjima i progonima.

Viktor Selinger, rad Giacoma Morettija, u posjedu Otta Z. Selingera

Trgovačka tvrdka

VIKTOR SELINGER i SIN,
 —== BROD na Savi ==—

preporučuje svoja poduzeća:

- ☛ Bankovni i komisioni posao,
- ☛ Glavnu kolekturu kr. ug. povl. razredne lutrije,
- ☛ Oblasno dozv. izvjestovnicu za trgovinu i obrt.

Stroga solidnost u svim granama zajamčena.

Tvrka Viktor Selinger i sin, reklama iz 1906., Osječki tjednik, br. 24, 25. VI. 1906.

Lavoslav Selinger; oko 1900., fotografija u posjedu Reubena Eldara

Fi. 3568/33
3

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
DRŽAVNA RIZNICA

ODJEL ZA DRŽAVNU IMOVINU, NAVJERU I DUGOVE — URED ZA PODRŽAVLJENI IMETAK

Broj: P.457/42

Predmet: Odluka o podržavljenju *Prilježeno dne 10. VI. 1942 u sati.....*

primjeraka..... rubrika..... priloga.....
Biljevano sa Kuna.....
Neposredno, poštom, predano na poštu.....
u..... d.....

ODLUKA

Na temelju § 1. zakonske odredbe o podržavljenju imetka židova i židovskih poduzeća br. XXXCCCVI-1699-Z. p.-1941. od 9. listopada 1941.; § 2. zakonske odredbe o ukidanju Državnog ravnateljstva za ponovu i Državnog ravnateljstva za prehranu br. CDLXXIV-2366-Z.-1941. od 30. prosinca 1941. i propisa Naredbe o podjeli poslova ukinutog Državnog ravnateljstva za ponovu i Državnog ravnateljstva za prehranu br. 109-Z.-1942. od 14. siječnja 1942. Ured za podržavljeni imetak, odjela za državnu imovinu, navjeru i dugove, Državne Riznice Nezavisne Države Hrvatske podržavljuje u korist Nezavisne Države Hrvatske bez naknade niže opisani imetak vlasništvo židova:

Viktor Selinger, Zagreb

Ova odluka postaje pravomoćna časom izricanja, a protiv nje nema mjesta tužbi na redovni ni na upravni sud.

Podržavljenim imetkom upravljat će Državna Riznica, Odjel za državnu imovinu, navjeru i dugove, Ured za podržavljeni imetak.

Opis podržavljenog imetka: DRŽAVNI ARHIV U ZAGREBU

tt. Viktor Selinger, izvjestovnica, Zagreb Ilica 26/1.

*Prima se na znanje
K. H. P.*

*Zagreb 11/6 1942
Selinger*

U Zagrebu, dne 23. svibnja 1942.

O TOM OBAVIJEST:

Po ovlaštenju drž. rizničara
Nadstojnik ureda :

- 1./ Viktor Selinger, Zagreb
- 2./ Ratković Tomislav, povj. Zagreb, Tomiševa 2.
- 3./ Grad. pogl. obrtni odsjek III.A. Zagreb
- 4./ Trgovački sud, Zagreb
- 5./ Trgovačka komora, Zagreb
- 6./ Udruženje trgovaca, Zagreb
- 7./ Zadruga Hrvatskog Radisa, Zagreb

Barić v.r.

Za točnost odpravka :

Valer

Summary

HISTORICAL NOTES ON THE SELINGER FAMILY

The two centuries-long history of the Selinger family reflects the history of Croatian Jews in Croatia, their “golden age” and their tragedy. Many members of this family – including descendants of its female branches – left a significant and valuable mark in science, economics and politics. These individuals certainly deserve to have their work explored, while the compiling of their resumes is important to obtain a better understanding of many important events and processes in Croatia, especially in Slavonija. We could set aside Viktor Selinger (Podgorač, 1838 – Slavonski Brod, 1906) a trader and entrepreneur, prominent cultural and political activist who sponsored many cultural and humanitarian associations. His two sons excelled in two distinctly different fields: Hugo (Podgorač, 1866 – Vienna, 1928) took on and further developed his father’s business, especially after its relocation and transfer to Zagreb, and Lavoslav (Đakovo, 1870 – Novi Sad, 1938) who, driven by his restless spirit, dedicated himself to the profession of journalism, an activity not greatly appreciated in his time. In his half-century-long career, he worked for several newspapers as a messenger, reporter, associate editor, owner and publisher. With the start of World War II and the founding of the Independent State of Croatia (Nezavisna Država Hrvatska) and the senseless racism which became implanted into its foundation, the threat of the “final solution” hung over the entire Croatian Jewish community, including the Selingers who with their lives and livelihoods had become deeply rooted in Croatian society. Many members of the Selinger family fell victim to the “final solution”, while others saved their lives as refugees, for the most part never to return to their homes. After the painful and traumatic experiences of WWII and the Holocaust, the surviving members of the Selinger family searched for a new life in the United States of America, Israel and other places around the world. Amongst the descendants of the Selinger family, there were indeed notable individuals who, owing to their skills and accomplishments, rose above mediocrity. Dr. Otto Z. Selinger (Zagreb, 1929) completed his PhD in Biochemistry and had a prominent scientific career; he is also a world renowned collector of classical Belgian stamps and postal history. Prof. Dr. Reuben Eldar (Osijek, 1926), a doyen of world medicine, a prominent expert in neurological rehabilitation and quality of medical care, is a descendant of the Selinger family from its female line. He returned to Croatia on a mission of the World Health Organization in the early nineties of last century and his work made not only immeasurable contributions to the proper handling and improvement of the process of rehabilitation of war victims, but also to the professional education of health experts in Croatia. He was honoured by Croatia and received the medal “Red Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića”, the highest Croatian award for achievements in science. Finally, in 2008 Prof. Reuben Eldar was bestowed Croatian citizenship. In this manner, through his personal experiences, Dr. Eldar came “full circle”, as he put an end to the two-centuries-long presence of the Selinger family in Croatia, a presence significantly marked by a history of ups and downs, joys and sorrows, many awards and recognitions, but eventually ended in persecution and emigration.

Key words: Selinger family, Jews in Croatia, Našice, Đakovo, Osijek, Slavonski Brod, Zagreb.